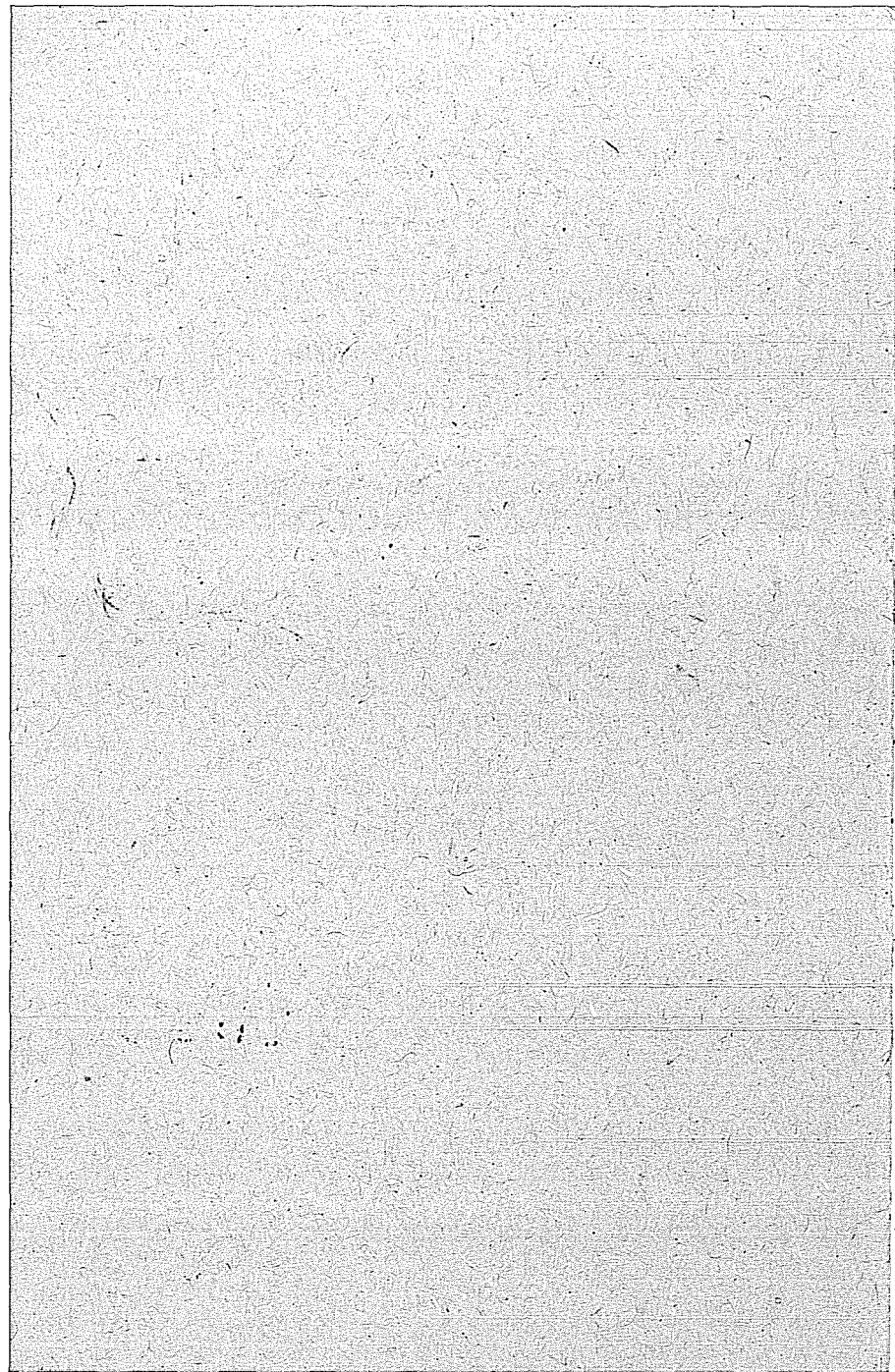

T. C.
GENELKURMAY HARP TARİHİ BAŞKANLIĞI
A N K A R A

GENELKURMAY ATASE BAŞKANLIĞI KÜTÜPHANESİ

TÜRK DEVRİMİ
VE
KURTULUŞ SAVAŞI

İST: 366

ANKARA
Gnkur. Basımevi
1 9 7 6

Demirbaş.: 0005565

956.1023

TUR

1996

141

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER	
ÖNSÖZ	I
GİRİŞ	3

GİRİŞ

1. Devrimin Felsefesi	3
2. Kurtuluş Savaşı	3
3. Öncülük Niteliği	3

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DEVRİMİNİN BAŞLAMASINDAN ÖNCEKİ DURUM

1. Merkez Devletlerinin Durumu	5
2. İtilâf Devletlerinin Durumu	5
3. Mondros Mütarekesi	6
4. Paylaşma Anlaşmaları	6
5. Tarihi Gelişim	9
6. Paris Barış Konferansı	20
7. Mondros Mütarekesinin Uygulanışı	24

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DEVRİMİ

1. Osmanlı Devletinin İçinde Bulunduğu Durum	27
2. Devrim Stratejisi	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KURTULUŞ SAVAŞININ BAŞLAMASI VE YÜRÜTÜLMESİ

1. Askerî Harekât	38
2. Politik Gelişmeler	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

1. Sosyo-Politik Sonuç	47
2. Sosyo-Ekonomik Sonuç	51
Bibliyografya	57

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

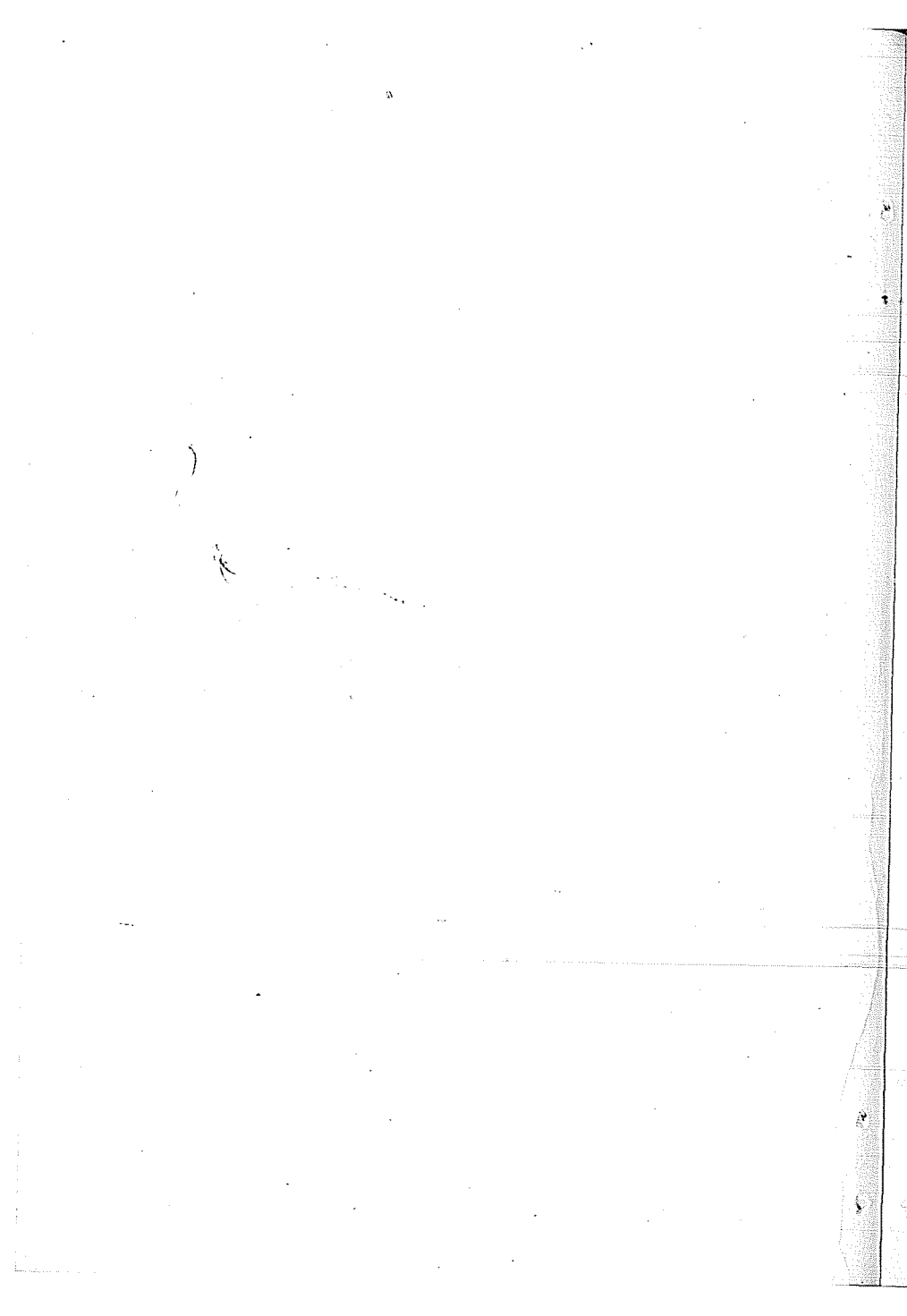
Ö N S Ö Z

Türk tarihinde olduğu kadar dünya tarihinde de ulusların bağımsızlık ve egemenlik anlayışında büyük ölçüde değişiklik yapmış bulunan Türk Devrimi ve Kurtuluş Savaşı, dünya uluslarından pek çoğunun bugün içinde bulundukları durum nedeniyle; özellikle ileriye dönük davranışlarına, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik bağımsızlıklarına, ıslık tutması bakımından değer taşımaktadır.

Bu nedenle; Türk Devrimi ve Kurtuluş Savaşı adlı özet bir broşür yayınlanması uygun görülmüştür.

Broşür, Em. Hv. Kur. Alb. Refik YURTSEVEN tarafından hazırlanmış ve Harp Tarihi Başkanlığı yetkili kurullarınca incelenerek yayınlanmıştır.

Arif KOÇAK
Korgeneral
Harp Tarihi Başkanı

TÜRK DEVRİMİ
ve
KURTULUŞ SAVAŞI
(1918 - 1923)

)

1

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

T Ü R K D E V R İ M İ VE K U R T U L U Ş S A V A Ş I

1918 - 1923

G İ R İ Ş

Türk tarihinde olduğu kadar dünya tarihinde de ulusların bağımsızlık ve egemenlik anlayışında büyük ölçüde değişiklik yapmış bulunan Türk Devrimi ve Kurtuluş Savaşının kendine özgü özellikleri vardır.

Bu özellikler şöyle özetlenebilir :

1. Türk kurtuluş savaşının fikir temelini kuran Türk Devrimi, politik yapıdaki değişikliğe paralel olarak sosyal yapıyı da dışa bağlı olmaktan kurtarıp değiştirmeyi hedef alması, özellikle Türk toplumunu ümmet olmaktan kurtarıp millet olma yönüne çevirmesi niteliği ile klâsik anlamdaki devrim kavramlarının üstünde ve Türk ulusunun sosyo-politik yönden talihini değiştiren geniş kapsamlı bir silkinış olmuştur.

2. Bu felsefenin ışığı altında cereyan eden Türk kurtuluş savaşı, kendini hazırlayan nedenleri, başlaması ve özellikle sonuçları bakımından iki devlet arasında yapılan normal bir savaş niteliğini aşarak son derece elverişsiz ve karmaşık koşullar altında gelişen ve birçok iç savaşı da içine alan çok uluslu bir sosyo-ekonomik doktrin savaşını kapsamaktadır.

Bu nedenle Türk kurtuluş savaşı, evrensel bağımsızlık savaşları arasında önemli bir yer tutmaktadır.

3. Türk devrimi ve Kurtuluş savaşı, biraz önce belirtilen nitelikleri içindeki sosyo-politik bağımsızlıkla birlikte özellikle sosyo-ekonomik bağımsızlığın da önemini kanıtlamış olması ne-

deniyle sömürge ve yarı sömürge durumunda bulunan ulusların bağımsızlık ve egemenlik anlayışına yeni ufuklar kazandırmış, haksızlığa uğramış uluslara öncülük etmiştir.

İnceleme sırasında görüleceği üzere, Türk devrimi ile kurtuluş savaşını ayrı ayrı ele almak olanaksızdır. Çünkü, gerçekte Türk kurtuluş savaşı, adına Türk devrimi dediğimiz devrim kavramının ve onun ideolojik gelişiminin bir eylemi ve sonucudur. Bilindiği gibi, devrimler toplum içindeki birikimlerin patlama derecesine gelişi, yani koşulların tamam oluşu ile gerçekleşir. Genellikle koşulların tamam oluşu da yetmez, bu koşulların anlaşılması, değerlendirilmesi, açıkcası iyice kavranması da gerekir. Bu bir fikir oluşumudur. Fikirlerin görünür ya da görünmez müdahalesi olmayan bir devrim düşünülemez. Düşünülse bile gerçekleşemez. Her devrim nihayet bir fikir temelinin örülüşünden ve hareketinden meydana gelir. Nitekim, daha önce gerçekleşen Fransız Devrimi de yeni fikir akımlarının örülüşünden ve hareketinden meydana gelen bir patlama, kendinden önce doğan, gelişen ve kökleri ta derinlere inen bu fikir halkalarının önder devrimciler ve genellikle Fransız aydınları tarafından benimsenerek bir aksiyon haline getirilişidir. Bu gelişmelere, Kuzey Amerika'da başlayan ve bu topraklardaki İngiliz yönetimine karşı yürütülen devrim savaşının etkileri de eklenebilir. Bütün bu nedenlerledir ki, bu iki olay yani "Türk Devrimi" ile "Kurtuluş Savaşı" içiçe ve birbirini tamamlar nitelikte olarak gelişmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DEVRİMİNİN BAŞLAMASINDAN ÖNCEKİ DURUM

Bu dönemdeki durumu iyi değerlendirebilmek için "Birinci Dünya Savaşı" na son veren olayları ve Türk ulusunu devrime hazırlayan nedenleri genel hatları ile gözden geçirmekte yarar vardır. Bu gelişmeler özellikle Birinci dünya savaşının üçüncü yılı içinde olmuştur. Ancak, bu işin öncelerinin çok gerilere uzandığını bilmekte yarar vardır.

1. Merkez Devletlerinin Durumu [*] :

Birinci dünya savaşının ilk üç yılı içinde (1914 - 1917) Merkez Devletleri Avrupa savaş alanlarında Rusya, Sırbistan ve Romanya'yı yenmişler, ellerine geniş arazi parçaları geçirmişlerdi. Ancak, bu devletlerde 1917 yılından itibaren savaş yorgunluğu ve barış isteği gizlenemeyecek bir hal almıştı [1].

2. İtilâf Devletlerinin Durumu :

Bu dönemde İtilâf Devletleri denizaltı muharebelerini etkisiz hale getirmek suretiyle deniz egemenliğini ve ablukayı sürdürüyor, Batı cephesinde gittikçe ağırlaşan baskısını hissettiriyor, Amerika'nın da harbe katılması ile bir yandan harbin sonucunu almaya çalışıyor, öte yandan da elde ettiği başarının meyvelerini toplama hazırlığı içinde bulunuyordu.

[*] Merkez Devletleri: Almanya ve Avusturya-Macaristan devletlerine verilen bir isimdi. Birinci Dünya Savaşında Osmanlı imparatorluğu ve Bulgaristan da bu topluluğa katılmışlardır.

[1] T.C. Gnkur. Harp Tarihi Bşk. lığı Yayınları: Türk İstiklâl Harbi, C.1: Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Ankara, Gnkur, Basımevi, 1962, S. 11-27.

1918'e gelindiğinde harbin sonucu alınmış ve muharip devletler bir takım anlaşmalarla silahları bırakma yoluna gitmişlerdi. Bu arada Osmanlı devleti de Mondros Mütarekesini imzalamış ve silahları bırakmıştı (30 ekim 1918).

3. Mondros Mütarekesi [2] :

Mondros Mütarekesi, aslında **kayıtsız şartsız teslim** niteliğinde bir antlaşmadır. Fakat, İtilâf devletleri, Mondros Mütarekesi imza edilirken, bu antlaşmaya; dışarıdan bakıldığında Osmanlı devletini ve Türk milletini yok edici kayıtsız şartsız teslim hissini verecek açık hükümler koymaktan dikkatle kaçınmışlardır. Hatta, harp içinde aralarında vardıkları gizli paylaşma anlaşmalarının yürürlüğe konulabilmesi için de yeteri kadar esnek bir metin hazırlamaya dikkat etmişlerdir. Oysa, aslında Mondros Mütarekesi İtilâf devletlerinin daha önce aralarında kararlaştırdıkları paylaşma anlaşmalarının Osmanlı imparatorluğuna resmen kabul ettirilmesini ifade eden bir hazırlıktır.

4. Paylaşma Anlaşmaları [3] :

Konumuza ışık tutması bakımından İtilâf Devletlerinin kendi aralarında yaptıkları **paylaşma anlaşmaları'nın** önemlilerini belirtmek yararlı olacaktır.

a. İstanbul ve Boğazları Rusya'ya bırakan (4 mart - 10 nisan 1915) İngiliz, Fransız, Rus Anlaşması.

b. Harbe girmeden önce karşılığını sağlamak isteyen İtalya'ya, Antalya ve buna bitişik Güney Anadolu'da ve Akdeniz kıyılarında hakça bir pay verilmesini kabul eden (26 nisan 1915) İngiltere, Fransa ve İtalya arasındaki Londra Anlaşması.

[2] T.C. Gnkur. Harp Tarihi Bşk. lığı yayınları: Türk İstiklâl Harbi, C.I: Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, S. 41-44.

[3] Aynı eser, S. 8.

c. Güneydoğu Anadolu, Irak, Suriye ve diğer Arap memleketleri hakkında (3 ocak 1916) Sykes-picot anlaşması, bu anlaşma 9 - 16 mayıs 1916 Sykes-Picot II anlaşması ile pekiştirilmiştir).

ç. Fransa ve Rusya'nın Sivas - Kayseri - Mersin çizisi doğusundaki bölgeyi kendilerine bağlamaya hakları olduğunu kabul eden (26 nisan 1916) İngiliz, Fransız ve Rusya arasında yapılan Petersburg Anlaşması.

d. İzmir ile birlikte Batı Anadolu'nun İtalya'ya verilmesini, bu bölgenin kuzeyinde bir İtalyan nüfuz bölgesinin kurulmasını İngiltere ve Fransa'ya kabul ettiren (19 - 21 nisan 1917) St. Jean-de Maurienne Anlaşması.

Bu anlaşmaların 1916 yılının ilkbaharında aldığı şekle göre paylaşma şöyle olacaktı : Boğazlar, Sinop'tan itibaren tüm Doğu Karadeniz bölgesi ve Doğu Anadolu Rusya'ya; Antalya, İzmir bölgesi ile Batı Anadolu İtalya'ya, Mersin, Kayseri, Sivas hattının doğusundaki Güney ve Güneydoğu Anadolu Fransa'ya bırakılacak; Suriye, Irak ve Arabistan İngiltere ile Fransa arasında paylaşılacaktı.

Görüldüğü gibi, Türklere hemen hemen hiç hayat alanı bırakılmıyordu [4].

1917 yılında Rusya'nın savaştan çekilmesi ve Osmanlı devleti ile barış yapması (Brest-Litovsk Antlaşması 3 mart 1918) biraz önce belirtilen paylaşma şeklini değiştirdi. Rusya, Osmanlı ülkesi üzerindeki her türlü haklardan vazgeçmişti. Bu durumda, galip ülkeler, özellikle İngiltere ile Amerika Doğu Anadolu'daki bir bağımsız Ermenistan ve Kürdistan kurmayı düşünüyorlardı. Boğazlar ise, ortak bir denetime bağlı tutulacaktı.

Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra galip devletler bu planlarını uygulamaya koymuşlardır. Fakat, bu sırada aralarında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle bu planlarda büyük ölçüde değişiklikler olmuştur.

[4] T.C. Gnkur. Harp Tarihi Bşk. lığı yayınları, Türk İnkılâp Tarihi. Ankara, Gnkur. Basımevi; 1973, S. 18.

Değiştirilmeyen tek düşünce, Osmanlı devletine yaşama olanağı bırakmamaktır.

Bu konuda düşünür ve yazar Melih Cevdet Anday şöyle der : “İmparatorlukların çökmeleri başka, ulusların yok olma ile karşı karşıya gelmeleri başkadır. Geçmişin olaylarına bakarsak, imparatorlukların çökmesi ulusların kendilerini bulmalarına yol açmıştır denebilir. Osmanlı imparatorluğunun yıkılış dönemi ise, bu İmparatorluk içinde yaşayan çeşitli etnik toplulukların ulus olmaya yönelmelerini sağlamak yanında, çok garip karşılanması gereken bir gelişimle istilâcılarda Türk’ü ve Türk yurdunu ortadan kaldırmak tutkusuna yol açmıştır. Burada şaşırtıcı olan, sadece Osmanlı’nın yenilgisini Türk’ün sonu biçiminde yorumlamaya kalkan emperyalistlerin bu tutkusu değildir. Yenilmiş bütün devletlere tanınan yaşama hakkının, toparlanma, kendini bulma, yeniden gelişme yoluna girme olanağının nedense yalnızca Türk’e tanınmaması tutumudur” [5].

Bu tutum değişik şekillerde dile getirilmiş bulunuyordu.

Bu tutumun temel nedeni, Batı’da XVIII’nci yüzyıl sonlarında başlayıp XIX’ncü yüzyıl boyunca gelişen endüstriyel devrimin dünya ölçüsünde yarattığı sömürgecilik düzeni olmalı idi. Bilindiği gibi bu düzen, dünyada bir kısım ülkelerin endüstriden yoksun bulunmalarına karşılık, diğer bazı ülkelerde anormal bir endüstri ve para yoğunlaşması sağlanmıştı. Bundan da çağdaş anlamı ile sömürge ve yarı sömürge düzeni doğmuştu. Özellikle, endüstri devrimine ayak uyduramayan ülkelerde endüstri çökmüş; kapitülasyon koşulları, borçlandırma yolları ile ekonomik kontroller, nihayet, politik bağımsızlığın kayıt altına alınışı başgöstermişti. Birçok dünya ülkeleri gibi, Osmanlı imparatorluğu da bu sömürülen ülkeler içine düşmüştü. Bu durumdan yeterince yararlanma düşüncesi, önce Avrupa devletlerine sonra da Amerika’ya Osmanlı imparatorluğuna karşı yeni bir politika uygulamayı dikte etmiş ve benimsetmiştir. Ne var ki, Osmanlı imparatorluğu bu düzene öteki geri kalmış ülkeler gibi kolay boyun eğmemiştir.

[5] Melih Cevdet Anday, Cumhuriyet gazetesi, 30 Ağustos 1974, S. 2.

Bu politikaya, jeopolitik durumun da etkisi olmuştur. Osmanlı imparatorluğu doğal kaynakları ve pazar olma olanakları ile yalnız ekonomik planda değil, Doğu ile Batı arasında bulunan coğrafi konumu ile askerî planda da büyük devletlerin baş hedefi olmuştur.

Rusya bu durumdan yararlanmak isteyen ilk devlettir. Bilindiği gibi, Rusya, XVIII'nci yüzyıl başlarından itibaren coğrafi durumu gereği olarak, çevresindeki kuşağı genişletmeye, ılık denizlere çıkmaya çalışmış, buralardaki yabancı ulusları egemenliği altına alma çabası içinde bulunmuştur. Rusya'nın her fırsattan yararlanarak Osmanlı imparatorluğunu parçalama ve yıkma çabası bu amacın bir parçasıdır. Çünkü, Rusya bu çabasında başarı sağladığı zaman çevresini saran çemberin güney kesimini kırmış ve Akdeniz'e çıkmış olacaktır.

Fransa, Napoleon Bonaparte zamanında Hindistan yolunu ele geçirmek amacı ile Mısır ve Suriye'yi yönetimi altına almak, ondan sonra da Osmanlı imparatorluğunu saf dışı etmek istemiştir. Napoleon Akkâ'da Türkler tarafından yenilip yurduna dönmüştür ama, Fransa'nın Osmanlı imparatorluğundan yararlanma isteği zaman zaman şekil değiştirerek de olsa devam etmiştir.

İngiltere, endüstri devrimini gerçekleştirip, denizaşırı ülkelere yayılma olanağı bulduktan ve İngiliz imparatorluğunu kurduktan sonra "Akdeniz'de ve Asya'da Çarlık Rusya'sı ile çetin bir çıkar mücadelesinde bulunurken Rusya'ya karşı bir tampon devlet olarak Osmanlı imparatorluğunu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır" [6]. Sonraları bu politikayı değiştirmiş, Osmanlı imparatorluğunu parçalamakta yarar ummuştur.

5. Tarihî Gelişim :

Tarihin akışı içinde İngiltere'nin ve öteki Avrupa devletlerinin bu amaçla harcadığı çabaları gözden geçirmek gerekirse, bunun en belirgin örneklerinden biri, ekim 1896'da Çar Nikolay II.-

[6] Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C.I, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1974, S. 38.

ye İngiltere'de misafir iken, Başbakan Salisbury'nin Osmanlı ülkesini paylaşma önerisidir. Bu öneriye göre : Boğazlar Rusya'ya, Mısır İngiltere'ye verilecektir. Çar bu öneriye "Hayır;" demiştir [7]. Diğer örnek; Salisbury'nin 25 ocak 1898'de Rusya'ya yaptığı ikinci öneridir. Bu öneriye göre de, "Osmanlı ülkesinin yarısında İngiltere'nin, yarısından Rusya'nın sözü geçsin." denmiş, Rusya buna da ilgisiz kalmıştır [8]. Rusya'nın bu ilgisizliğinin nedeni Sibiry'a'da meğul bulunmasıdır [9]. İngiltere'nin böyle bir politikaya yönelmesinin nedeni ise, o zamanki Paris Büyük Elçisi Salih Münir Paşa'nın 1903 yılında Padişah Abdülhamit'e gönderdiği raporda belirttiği üzere, "Osmanlı devletinin kuvvet/ve kudretinin azalmasını, Osmanlı ülkesinin de küçülmesini kendi çıkar politikasına uygun görmeye başlamasıdır [10]".

Bu durum, İngiltere'nin Rusya ile 31 ağustos 1907'de yaptığı Petersburg Anlaşması ile bunu takip eden yolda yapılmış olan ve Osmanlı devleti sorunları üzerindeki konuları kapsayan Reval görüşmelerine kadar sürmüştür. Çünkü, bu anlaşma ile İngiltere ve Rusya arasında uzun zamandan beri süregelen "Asya" rekabeti sona ermiş bulunuyordu.

Bilindiği gibi, ikinci Meşrutiyet (1908 devrimi), Osmanlı imparatorluğunda bir ölçüde silkinış ve kurtuluş çabası olarak başlamıştır. Hatta, 1914'lere ulaşıldığında Larcher'in la guerre Turque dans la guerre Mondiale adlı eserinde özetlediği şekilde; "Osmanlı imparatorluğunu Türkleştirmek, O'nu yabancı vesayetinden kurtarmak, Kafkasya ve Mısır'ı almak, Turan'ı kurtarmak ve bir federasyonda toplamak, bütün İslam dünyasında halifenin otoritesini yeniden kurmak [11]" gibi çok geniş kapsamlı bir amaca yönelişi, öncelikle bazı emperyalist devletlerin sömürge düzenini bozabileceği için düşündürücü olmuştur.

[7] Hikmet Bayur, Türk İnkılâp Tarihi, C.I, Ankara, 1963, S. 106.

[8] Bayur, Türk İnkılâp Tarihi, S. 106-107.

[9] Bayur, Türk İnkılâp Tarihi, S. 355'den Doğan Avcıoğlu, Millî Kurtuluş Tarihi C.I, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1974, S. 39.

[10] Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı, 26, S. 54.

[11] Larcher, la guerre Turque dans la guerre Mondiale, Paris, 1926 S. 41.

Genellikle pantürkizm (panturanizm) ve panislamizm şeklinde adlandırılan ve olayların akışına büyük ölçüde etkisi görülen bu akımlara açıklık getirmek için özet olarak şu hususları belirtmek gerekir :

“Pantürkizm, bütün Türkleri birleştirme, bütünleştirme, bir bayrak ve devlet altında toplama ideolojisi ve eylemidir. Öteki adı Turancılıktır, ırkçı nitelikte milliyetçilik akımıdır.

Panislamizm, dünya Müslümanlarının tümünü bir devlette birleştirmeye yönelik bir kavramdır, dinsel içeriklidir.

Her iki akım-aralarında gelişmeler olmakla birlikte-birbirine bağlı olarak XIX'ncü yüzyılın sonlarında doğmuştur. Osmanlı imparatorluğunda ulusculuk akımlarının gelişmesi, Hristiyan toplumların sık sık baş kaldırmaları ve bağımsızlık isteklerine karşı tepki niteliğinde oluşmuştur. İmparatorluk sınırları içinde her çeşit din ve millet vardır. Pantürkizm ve panislamizm salt Türklerden ve Müslümanlardan kurulacak bir imparatorluk hayaline dayanarak İttihatçıların milliyetçiliğine güç vermiştir [12].”

Osmanlı aydınlarına Turancılık ideolojisini aşıl原因an Ziya Gökalp olmuştur. O'na göre vatan dar sınırlar içinde yaşayan bir ülke değildir. O'na, “Vatan ne Türkiye idi Türklere ne Türkistan, vatan büyük bir ülke idi; Turan.”

İslam ülkelerinde panislamizm görüşünün en ünlü yayıcılarından biri Cemalettin-i Afgani'dir. Afgani, 1870'ten beri birçok Müslüman ülkeyi dolaşıp “İslam Birliği duygusunu ve bunun bir sonucu olarak halifeye bağlılık duygu ve düşüncesini yaymış ve bu yolda birçok yazı yazılmış ve dinsel açıdan öğüt vermiştir [13].”

Almanya bu akımları bütün olanakları ile desteklemiş, hatta bu fikirlerin eyleme dönüşmesi için de elinden geleni yapmıştır. Çünkü, Almanya, bu tarihlerde pantürkizm ile Çarlık Rusya'-

[12] İhan Selçuk, Cumhuriyet, Pantürkizm, Panislamizm 29 Mayıs 1976 S. 2.

[13] Hikmet Bayur, Türk İnkılap Tarihi, C.1, Ankara, 1963, S. 123.

sını; panislamizm ile İngiliz imparatorluğunu vurmaya tasarlıyor ve İslam ülkelerinde egemenliğini kurmak için büyük bir çaba içinde bulunuyordu. Gerçekten Çarlık Rusya'sı ve İngiliz emperyalizmi karşısında kuvvetli bir rakip olarak gelişen ekonomik ve askerî bir güce sahipti. Bu nedenle özellikle panislamist propagandayı önemle uygulamıştır [14]. Örneğin, 1898'de Şam'da Selâhattini Eyyubi'nin mezarını ziyaret eden Alman İmparatoru şöyle konuşmuştur : "Sultan ve dünyada dağınık olarak bulunan ve ona karşı, halifeleri olması nedeniyle saygı besleyen 300 milyon Müslüman inanmalıdır ki, Alman İmparatoru her an onların dostu olacaktır." [15]."

Böylece, eskiden Rusya'ya karşı İslamın ve sultanın dostu İngiltere iken, artık İngiltere'ye karşı İslamın dostu Almanya olmak istemiştir.

Almanya İslam dünyasının ayaklandırılmasına ve panislamist propagandaya o kadar büyük önem vermiştir ki, İstanbul'daki Alman Büyükelçisi Wangenheim, "Türk ittifakını askerî gücü nedeniyle değil, hilâfet için aradık" demekten kendini alamamıştır. İstanbul'daki Amerika Büyükelçisi Morgenthau, Alman Büyükelçisinin düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: "Wangenheim, Hristiyanlara karşı bütün bağınaz İslam dünyasını ayaklandırma konusunda Alman tasarısını açıkladı; dünyadaki İngiliz ve Fransız nüfuzunu yok etmek isteyenlerden biri olarak Almanya, gerçek bir kutsal savaş (Cihat) planlamaktaydı. Türkiye'nin kendisi pek önemli değildi. Ordusu küçüktü ve Almanlar Ondan fazla bir şey yapmasını beklemiyorlardı. Daha çok savunmada kalacaktı. Büyük olan "İslam dünyası" idi [16].

Almanya İslam halifesinin manevi gücünden yararlanmak için planlar hazırlamakta, İngilizler bu planlara karşı tedbirler almakta iken, Osmanlı imparatorluğunun yöneticileri, dünyanın

[14] Bayur, Türk İnkılâp Tarihi, S. 269.

[15] Larcher, la guerre Turque, dans la guerre Mondiale, Paris 1926 S. 15'den, Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C.1, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1974, S. 49.

[16] Henry Morgenthau, Secrets of The Bosphorus, Londra, üçüncü basım, S. 105.

her yanında yaşayan Türk ve Müslümanların aynı bayrak altında birleşmek için bir kıvılcım beklediğine inanıyorlardı. Osmanlı ordusunda küçük askerî birlikler, gözü pek komutanlar yönetiminde Kuzey Afrika'ya, İran üzerinden Hindistan'a, Hazer denizi dolaylarından Orta Asya'ya yürüdükleri zaman buralarda yaşayan ve kurtarıcı bekliyen Türk ve Müslüman halk, emperyalizme karşı ayaklanacak, Turan imparatorluğu yeni sınırlar içinde kurulacaktı. "Bir fikir, aynı zamanda hareket yuvası" olan "Teşkilatı Mahsusa", "Osmanlı devleti içinde ülkü ve fikir birliği yapmak, dünya yüzündeki bütün Türkleri bir bayrak ve devlet görüşü altında birleştirmek, temsil ettiği manevî insan gücü olan Müslümanlığı, izlenecek dış politikanın etkin kuvveti durumuna getirmek" amacı ile kurulmuştu [17].

Harbe girme durumunda bulunuşumuz bu inançta bulunanların ekmeğine yağ sürmüştür.

Yapılan inceleme gösteriyor ki, Alman imparatorluğu yöneticilerinin kontrolünde olarak Türk ulusal hedeflerine göre değil, Alman millî çıkarları yararına tertiplenen ve yürütülen Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı imparatorluğu için sonun başlangıcı olmuştur. Oysa, Türk askerî bütün cephelerde kahramanca çarpışmış, harikâlar yaratmıştı. Buna rağmen işlerin hayal edildiği gibi yürümediği, yürümesine olanak bulunmadığı Osmanlı yöneticileri tarafından anlaşılamamıştır. Özellikle, Osmanlı imparatorluğunu yenik ve çok utanç verici bir duruma düşüren 1914-1918 döneminin en güçlü adamı Enver Paşa, Arapların olumsuz davranacağını hesaba katmamış, hiç etkisi olmayan "Cihadı-Mukaddes" e bağlanmış, askerî harekât planlarını gerçek hesaplara değil hayale dayamış, harbi maceracı bir ruhla yönetmişti. Daha sonra da maceradan maceraya atılmış, en sonunda gittiği Türkistan'da da aradığını bulamamıştır.

Buhara Emiri, Enver Paşa'ya yazdığı bir mektupta : "Siz Türkiyelisiniz, memleketiniz düşman işgâli altındadır, askerî

[17] Celal Bayar, Ben de yazdım, Cilt V. İstanbul 1967 S. 1569-1570.

güç ve kuvvetinizi kendi Vatanınızı kurtarmak için harcasanız daha iyi olur." demiştir [18].

Türkistan'da ilericiler de Enver Paşa'yı tutmamıştır. Zeki Velidi Togan, "hatıralar"nda şöyle yazıyor: "Bana. Enver Paşa'nın Türkistan'a gelmek fikrinde olduğunu bildirdiler. Biz de bu durumu komitemizde görüştük, buraya gelmeyip kenardan bize yardım etse daha iyi olur diye cevap verdik [19]."

Zeki Velidi Togan, Buhara'da Enver Paşa'yla konuşmasında Ona : Bolşeviklerle mücadelelerinin Rusya'nın bir iç mücadelesi olarak başladığını, Sovyetlerle tekrar barışabileceklerini, panislamizm ve pantürkizmin Türkistan'da tutulmadığını Sovyetlerin isteklerinin Millî Kızıl Orduya dayanan Millî Türkistan Sovyet hükümeti" olduğunu söylemiştir [20].

Görülüyor ki, pantürkizm ve panislamizm şeklinde özetlenen bu hamle, Osmanlı imparatorluğu yöneticilerinin dışardan desteklenen utopik serüvençiliği olmuştur.

Burada bir parantez açıp Türkiye'nin durumuna bakıldığında; bugün de kökü ırkçılığa ve şeriatçılığa dayanan çağ dışı bir milliyetçilik ve maneviyatçılık akımının siyasal amaçlar uğruna yaygınlaştırılmak istendiği görülmektedir. Bir süreden beri basında ve kamuoyunda dile gelen bu akımların gerçekten var olduğunu kanıtlayan bir başka belge de Cumhurbaşkanı Sayın Fahri Korutürk'ün 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı dolayısıyla verdiği demeçtir. Hatırlanacağı üzere, Cumhurbaşkanı bu demecinde şöyle demiştir : "Türkiye Cumhuriyetinin genel siyasetinde mevcut olmayan pantürkizm ve panislamizm görüntüsünü getirmeye ve Cumhuriyet Türkiyesinin genel tutumu ile çağdışı kalmış Hilâl-Haç düşmanlığı imajını yaratacak eylemlere girişmeye kimsenin hakkı yoktur. Bunun, hepimizin aziz dinimiz olan Müslümanlıkla ilgisi bulunmadığı da kesindir [21]".

[18] Doğan Avcioğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, C. II. İstanbul 1974 S. 546.

[19] Zeki Velidi Togan, Hatıralar, İstanbul 1963, S. 385.

[20] Togan, Hatıralar, S. 386-388.

[21] Fahri Korutürk, Cumhuriyet, 27 Mayıs 1976 S. 1-9.

Bu demecde hem pantürkizm, hem de panislamizmin ülkemiz açısından sakıncaları açıklıkla belirtilmiştir. Biz buna Büyük Atatürk'ün şu sözlerini de eklemeyi uygun buluyoruz : “Dünyadaki bütün Türkleri bir devlet olarak birleştirmek ulaşılamayacak bir amaçtır. Bu, yüzyılların ve yüzyıllarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı olaylar ile ortaya koyduğu bir gerçektir.

İslamcılık ve Turancılık siyasasının başarı kazandığına ve dünyayı uygulama alanı yapabildiğine tarihte rastlanmamaktadır [22]”.

Atatürk, Türk ulusunun ulusal siyasasını şöyle özetlemiştir : “Bizim aydınlık ve uygulanabilir gördüğümüz siyasal yöntem “Ulusal siyasadır” (.....) “Ulusal siyasa” demekle anlatmak istediğim şudur : Ulusal sınırlarımız içinde herşeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve yurdun gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; gelişigüzel, ulaşılamayacak istekler peşinde ulusu uğraştırmamak ve zarara sokmamak; uygarlık dünyasının uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir [23]”.

Parantezi kaparken Machiavelli'nin bir sözünü hatırlamakta ve hatırlatmakta yarar vardır. Machiavelli derki; “Olacağı görmek için, olanı dikkatle gözden geçirmek gerekir. Zira, bu dünyadaki herşey, geçmiş zamanların olayları ile daima benzerlik arz eder [24]”. Nitekim, Birinci Dünya Savaşı, dünyanın emperyalist büyük devletler arasında paylaşılma kavgası, idi. Bugün bu kavga, aktörler değişmiş olarak sahnelenmekte ve sürdürülmektedir.

Osmanlı imparatorluğu bu tutum ve davranışı ile bir yandan yanında yer aldığı ve genişleme planlarına yarar sağladığı için Almanya'yı için için sevindirirken, öte yandan sömürü bölgeleri-

[22] Kemal Atatürk, Söylev, II. Ankara, Ankara Üniversitesi Basım ar 1963 S. 305.

[23] Atatürk, Söylev II, S. 305.

[24] Nicolas Machiavelli, Nutuklar III. 43. den.

Mahir Şellâki, Nicolas Machiavelli'den seçmeler, Ankara, 1959 S. 24.

ni tehlikeye düşürdüğü nedeni ile özellikle, İngiltere'yi fena halde korkutmuştur. Çünkü, o zamana kadar İngiltere ve Fransa gibi sömürgeci devletlerin hizmetinde bulunan halifelik silahı artık bu devletlere karşı çevrilmiştir. Bu nedenle İngiliz hükümeti, bütün İslam dünyasını İngiltere'ye karşı ayaklandırmaya kalkışan ve savaşın ilk iki yılında bu yolda kısmen başarı sağlayan Osmanlılara bütün İslam dünyasının unutamayacağı bir ders vermek istemiştir.

Bu durumu Lloyd George anılarında şöyle açıklamıştır : “İngiliz imparatorluğu için, Türkiye ile savaşın özel bir önemi vardı. Osmanlı halifesi, İslam dünyasının başı idi ve İngiltere imparatorluğu içinde, her yerden çok Müslüman vardı. Ayrıca Türkiye, İmparatorluğun deniz yolları üzerinde bulunuyordu. Gidiş geliş yolları ve doğudaki prestijimiz bakımından itibarlarını yitirmeleri önemli idi [25]”.

Her ne kadar, İtilâf Devletleri 10 ocak 1917'de yayınladıkları savaş amaçlarında, “Müttefikler bencil çıkarlar için dövüşmediklerinin bilinci içindedirler. Herşeyden önce halkların bağımsızlığını, hakkı ve insanlığı kurtarmak için dövüşmektedirler [26]” demişlerse de bu, hiçbir zaman sözle davranış arasındaki gelişkiden ileri gitmemiştir.

Nitekim, İtilâf devletlerinin Osmanlı imparatorluğuna karşı olan tutumlarını belirten : “Uygar dünya bilmektedir ki, Müttefiklerin savaş amaçları, her şeyden önce ve zorunlu olarak Türklerin kanlı istibdadına düşmüş halkların kurtarılmasını ve Avrupa uygarlığına kesinlikle yabancı olan Osmanlı imparatorluğunun Avrupa dışına atılmasını içerir [27]” şeklindeki açıklamaları, bu savaşta Osmanlı imparatorluğunu parçalama ve yok etmeyi hedef aldıklarını pek belirgin bir dil ile göstermektedir.

[25] Hikmet Bayur, Atatürk Hayatı ve eseri, Ankara, 1963, S: 312 den Doğan Avcıoğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1974, S. 96.

[26] Doğan Avcıoğlu Millî Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1974, S. 34.

[27] Avcıoğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, S. 34.

Bu düşünce, Birinci Dünya Savaşının başında, önemli mevkilerde bulunan sorumlu kişiler tarafından da dile getirilmiştir.

Örneğin, İngiliz Başbakanı Asquith 9 kasım 1914 günü parlamentoda şöyle konuşmuştur. "Osmanlı devleti kılıcını çekmiştir ve kılıçla ortadan kaldırılacaktır [28]".

Dünyu Umumiye (Dış Borçlar idaresi)'deki İngiliz temsilcisi Sir Adam Block savaşın başlaması üzerine İstanbul'u terketmek zorunda kalırken, şu görüşü ileri sürmüştür : "Eğer Almanya kazanırsa, siz de Alman sömürgesi olacaksınız; İngilter'e kazanırsa mahvoldunuz [29]".

O sıralarda İngiliz Savunma Bakanı olan Lord Kitchner'de; "Osmanlıları mahvedinceye kadar savaşa devam edeceğiz [30]" demekten kendini alamamıştır.

Lord Curzon'un yargısı şöyledir : "Ayasofya ki, 900 yıl önce bir Hristiyan kilisesi idi. Elbet eski durumuna getirilecektir. Savaşı en az iki yıl uzatan bize paraca milyonlara, can kaybı bakımından onbinlere mal olan bir düşmanı yenerek elde ettiğimiz bu fırsatı yitirmememiz uzak görüşlülük gereğidir [31]".

Türk Kurtuluş Savaşı sırasındaki İngiltere - Türkiye'yi ilişkileri konusunda ilgi çekici bir kitap yayınlayan David Walder'e göre de Lloyd George, "Yakın Doğu'ya çalışkan, Hristiyan köylülerini yerleştirmek eski Yunan ve Roma uygarlıklarını canlandırmak" düşü içindeydi [32]".

Amerika Cumhurbaşkanı Wilson 10 ekim 1917'de en yakın çalışma arkadaşı Albay House'a "**Türkiye'nin haritadan silinmesi**" görüşünde olduğunu söylemiştir [33].

[28] Aynı Eser, S. 33.

[29] Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, 1958 S. 29-30 dan, Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul 1974 S. 33.

[30] Doğan Avcıoğlu Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul 1974 S. 33.

[31] Gottard Jaeschte, İngiliz Belgeleri, S. 52-54 den, Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. II, İstanbul, 1974 S. 37.

[32] David Walder, Çanakkale Olayı, İstanbul, 1971 S. 224 den, Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, 1974 S. 35.

[33] Harry N. Howard, The partition of Turkey, S. 202 den, Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, 1974 S. 299.

Bütün bunları bilmezlikten gelen Lord Kinross, ATATÜRK adlı eserinde Lord Curzon'un 1919 yılının ocak ayında Paris'te toplanan Barış Konferansına sunduğu raporda : "Sadece Osmanlı imparatorluğundaki Ermeniler ve Araplar gibi, Türk uyruklu ırklara değil, Türklere de kendi kaderlerini kendi seçme hakkı tanıyordu" diye yazmıştır [34].

Her ne kadar zaman, konuşmalardaki bazı sivrilikleri aşındırılmışsa da ana fikirde bir değişiklik yapmamıştır. Olayların gelişmesi de bunun böyle olduğunu göstermiştir.

Örneğin, Wilson'un 14 maddelik ünlü bildirisinde Türkiye ile ilgili 12'nci madde, 8 ocak 1918'de dünya kamuoyuna şöyle açıklanmıştır: "Şimdiki Osmanlı imparatorluğunun Türk o'lan kısımlarına güvenilir bir egemenlik sağlanmalı, fakat halen Türk yönetimi altında bulunan öteki milletlere, her türlü kuşkudan uzak bir yaşama güvenliği ve kesinlikle engelsiz bir, kendi kendilerine gelişme olanağı verilmelidir. Boğazlar, bütün milletlerin gemilerine ve ticaretine, serbest geçiş için, milletlerarası garanti altında, sürekli olarak açık bulundurulmalıdır [35]". Başkan Wilson bu bildirisi ile sözde Thomas Jeffersou'un "milletlerin kaderlerini tayin hakkı" ilkesini dile getirmiştir. Fakat gerçekte bu ilkenin Türk ve Müslümanlara uygulanmayacağına çarpıcı örneğini önce, Filistin'de "Yahudi Yurdu" kurulması konusunda vermiştir. Bilindiği gibi, 1918 ağustosunda (ilkelerinin yayınlamasından bir sene bile geçmeden) Balfour bildirisini imzalamış ve böylece Müslüman Filistinlileri yurtlarından kovup, dışarıdan Yahudi göçmen getirmeye dayanan İsrail devletinin temelleri atılmıştır. [36]. Oysa bu sırada Filistin'de 600 bin Müslüman, 75 bin Hristiyan ve 65 bin Yahudi vardır. Başkan Wilson, bu tutarsızlığı Türkiye için de göstermiştir. Bu durumu Amerikalı

[34] Lord. Kinross, Atatürk, Bir Millet'in Yeniden Doğuşu İstanbul, 1969 S. 226.

[35] Prof. L. Evans, United States policy and The partition of Turkey S. 74-76 dan,
Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, 1974 S. 301.

[36] Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, 1974 S. 304.

Profesör L. Evans şöyle dile getirmiştir : “Wilson ve House, ABD savaşa katılmadan önce gizli paylaşma anlaşmalarının en önemlilerini ana çizgileri ile bilmekteydiler. Müttefiklerin Osmanlı imparatorluğuna son vermek istedikleri, Wilson ve House tarafından yalnız bilinmekle kalmıyor, aynı zamanda onaylanıyordu. İmparatorluğun, savaşın beklenen galipleri arasında paylaşılmasını sağlamaktan uzak bile olsalar, Osmanlı imparatorluğuna son verilmesinden yanaydılar [37].

Oysa, Başkan Wilson, Amerika’nın menfaati söz konusu olunca, en küçük bir ödün vermeye göz yummak istememiş, 8 nisan 1913’te parlamentoya gönderdiği bir mesajda: “Ayrıcalığa en ufak bir benzerliği olan her şeyi ortadan kaldırmalıyız [38]” demişti.

Ya Almanya savaşı kazansaydı, o zaman Osmanlı imparatorluğunun durumu ne olacaktı? Bu sorunun cevabını eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün bir anısında bulmak mümkündür. Bu anı, Sir Adam Block’un sözlerini doğrulamaktadır :

“Bir gün Genelkurmay Harekât Şube Müdürü İsmet (İnönü), kendisi ile birlikte çalışan yüksek rütbeli bir Alman subayına derki :

— Canım siz kalabalıksınız, endüstri devletisiniz. Belçika da öyle. Onu kendinize mi katacaksınız? Yahut aynı durumdaki Avrupa devletlerini mi? Zaferden sonraki kazancınız ne olacak?

Subay, kendi aralarında sık sık bu konuyu konuşmuş olacaktı ki, ağzından kaçırıverir :

[37] Prof. Laurence Evans, United States policy and the partition of Turkey, S. 52 den, Doğan Avcioğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul 1974 S. 304-305.

[38] A.B.D. Dışişleri Bakanlığı, Amerika Tarihinin Anahatları, İktisadi İşbirliği İdaresinin Ankara’daki Türkiye Özel Misyoncu tarafından neşredilmiştir, Ankara, S. 137.

— Die Turkei, (Türkiye) [39]”.

Buraya kadar yapılan açıklama gösteriyorki, Batılı devletler hep Osmanlı imparatorluğunu kenli sömürü düzeni içine almak çabası içinde bulunmuşlardır.

6. Paris Barış Konferansı :

Amerika, 1919 yılı başında (18 ocak 1919) Paris'te toplanan Barış Konferansında bu düşüncelerle yer almıştır.

Paris Konferansında, önce Amerika'nın getirdiği “Birleşmiş Milletler” ve “Manda” görüşleri tartışılmıştır. Konferansa yapılan öneriye göre, Almanya'nın eski sömürgeleri ile Osmanlı imparatorluğundan ayrılacak yerlerde Birleşmiş Milletlerin denetiminde Manda düzeni kurulacaktır.

Bilindiği gibi “Manda; henüz kendi kendini yönetme yeteneğini elde edememiş milletleri, belli bir süre için büyük devletin elinden tutarak kendi kendini yönetmeyi öğretmesi” demektir. Bu yönetimi öğretecek büyük devleti, Birleşmiş Milletler seçecektir. Amaç, bu milletleri bağımsızlığa hazırlamaktır.

Bir yazarımız bu konuda şöyle diyor : “Eski sömürgeciliğin de ilân edilen amacı, geri kalmış milletleri sömürmek değil, bu milletlere uygarlık götürmek ve ellerinden tutarak onları uygarlığa ulaştırmak idi. Şimdi de milletler bağımsızlıktan yoksun bırakılarak, bağımsızlığa kavuşturulacaktır [40]”.

Paris'te Osmanlı imparatorluğu topraklarında kurulacak manda düzeni üzerinde önemli tartışma ve pazarlıklar yapılmıştır. Bunlardan ilginç bir örnek şudur : “İstanbul ve Ermenistan, Amerikan mandasına girecektir. İzmir bölgesi Yunan mandası olacaktır. İtalyanlar güney sahilinde manda alacaktır. Anadolu'nun geri kalan kısmında kurulacak yeni Türk devleti Fransız mandasına konulacaktır. (Bu planı Lloyd George önermiştir) [41]”.

[39] Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, 1958, S. 33.

[40] Doğan Avcioğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1974, S. 305.

[41] Avcioğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, S. 313.

Burada iki nokta dikkati çekiyor. Birincisi Osmanlı imparatorluğunun parçalanmasından sonra kurulacak Türk devletine hayat hakkı tanınmamaktadır. İkincisi, manda düzeni, Osmanlı imparatorluğunun paylaşılmasında Amerika'yı da pay sahibi yapmaya, en azından Birleşmiş Milletler yoluyla bu toprakların yönetiminde söz sahibi kılmaya ve "Açık Pazar" ilkesini uygulamaya yönelmiş bir sistem getirmektedir. Bu nedenle, Osmanlı imparatorluğunu paylaşma anlaşmalarını imzalamış olan İngiltere, Fransa ve İtalya ellerinde bulunan ve bundan sonra elde edecekleri sömürgeleri kaptırma tehlikesi yaratabileceği için mandaların Birleşmiş Milletlerce paylaştırılmasına yanaşmamışlardır.

Bu arada Osmanlı imparatorluğundan kopmak ve pay almak isteyen toplulukların temsilcileri dinlenmiştir. Rum, Ermeni, Yahudi, Arap ve Nasturi temsilcileri isteklerini bildirmişlerdir. Bunların içinde en etkili olan Venizelos'un konuşmasıdır. Bu etkinlik Venizelos'tan değil, İngiliz emperyalizminin Akdeniz'de Yunanistan'ı çıkarlarına en uygun devlet saymasından ileri gelmiştir. Venizelos konuşmasında tarihî gerçekleri tahrif etmiş; Batı Anadolu'nun özellikle Ege bölgesinin tarihin en eski devirlerinden beri Yunanlıların olduğunu Osmanlı egemenliğinin bu özelliği değiştirmedeğini, Ege'de nüfus çoğunluğunun bile Rumlardan meydana geldiğini söylemiştir. Oysa, bilindiği gibi, Anadolu dünya medeniyetinin beşiğidir [42]. Fakat hiç bir zaman Yunanlıların olmamıştır. Ayrıca, sözü edilen dönemde Osmanlı ülkesindeki Rumların toplam nüfusa oranı % 9'u aşmıyordu [43].

Başta İtalyan temsilcisi olmak üzere pek çok Amerikan ve Fransız diplomatı bu iddiaların doğru olmadığını söylemişlerse de, sonuca etkili olamamışlardır. Çünkü, gerçekten İngilizler Batı Anadolu'nun İtalya gibi oldukça güçlü bir devlete verilmesine

[42] Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), Hey Koca Yurt, İstanbul, 1972

[43] T.C. Gnkur, Harp Tarihi Bşk. lığı Yayınları, Türk İnkulâp Tarihi, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1973, S. 19

katlanamıyorlardı. Onlar için Batı Anadolu'da her isteklerini yerine getirecek bir devlete gereksinme vardı. Bu da ancak Yunanistan olabilirdi. Bu gerçeği en basit şekilde şu sözlerle dile getiren ünlü İngiliz Profesörü Toynbee olmuştur; "Eğer Türkiye'ye Yunanistan'ın kara kuvveti ile egemen olunabilirse, Yunanistan'a da İngiltere'nin deniz gücü ile egemen olunabilir. Böylece İngiltere, Orta ve Yakındoğu'daki savaş amaçlarını İngiliz can ve parası harcamaksızın da gerçekleştirebilir. [44].

Bu nedenle İtalyanlarla İngilizlerin arası açılmış ve İtalyanlar barış görüşmelerinden çekilmişlerdir. Bu durumda, İngilizlerin Amerikalılarla Fransızları, planlarına inandırması kolay olmuştur. Fransa öncelikle Alman ve sorunları ile uğraşıyor, Ren bölgesindeki menfaatlerinin desteklenmesini istiyordu. Ayrıca, İtalya'nın görüşmelerden çekilmesi, Fransa'yı Anadolu'nun paylaşılmasında daha fazla söz sahibi yapabilir umuduna götürmüştür. Başkan Wilson da kendi prensiplerini çiğneyip İngiliz tezini kabul edince, hem prensip hem pratikte paylaşma anlaşmasının sağlanması mümkün olmuştur.

Bazı Hristiyan uyruklunun Osmanlı imparatorluğundan ayrılmak ve bağımsız birer idare kurmak istemeleri normal görülebilirdi. Ancak, bunu Amerikalı Profesör Lenczowski gibi; "Hiç bir Avrupa devleti, gürümüş ve çöken İslam imparatorluğunun egemenliğinden kurtulup bağımsızlığa kavuşmak isteyen bir Hristiyan milletin arzusunun karşı çıkamazdı [45]" şeklinde görmek ve göstermek en azından insafsızlık olmuştur.

Bunun yanında "Türkiye'nin haritadan silinmesi" ve "yakın doğu'ya, çalışkan Hristiyan köylülerini yerleştirmek, Eski Yunan ve Roma imparatorluklarını canlandırmak" isteklerinin de bilimsel izahını yapmak her halde güçtür. Bütün bu düşünüş ve davranışların nedeni, her halde, Türk milletin yanlış tanıtılmış

[44] Arnold J. Toynbee, The Western Question S. 74 den, Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, 1974 S. 164.

[45] Lenczowski, The middle East in World affairs 1962, S. 15 den, Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, 1974, S. 38.

veya yanlış tanınmış olmasından gelmektedir. Çünkü, Batı milletlerinin Türklerin gittikleri yerlere adalet ve iyi idare götürdüklerini unutmış olmaları olanaksızdır.

Ama, hafızaları tazelemek bakımından birkaç örnek vereyim :

a. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'a girdiği sıralarda (1453), Bizans Rumları, Katolik Roma ile birleşip birleşmemek konusu üzerinde şiddetli bir anlaşmazlık hatta çatışma içinde idiler. İstanbul'un fethini kolaylaştıran bu iç anlaşmazlık ve mezhep kavgaları arasında, Roma ile birleşmeye taraftar olmayanlar **"şehir üzerinde Lâtin tiyar" [x] egemen olacağına, Türk sarığı [xx] egemen olsun"** diye bağırıyorlardı. Nihayet, Türk sarığı egemen olunca, Katolik düşmanı Rumlar, Türk sultanını, Doğu Roma'nın yalnız fiilî değil, aynı zamanda hukukî hükümdarı olarak selâmlamışlardır [46].

b. Osmanlı ordularının Viyana kuşatması sırasında askerler, şehrin varoşlarındaki bağlardan kopardıkları üzümün yerine, asmalara altın bağlamışlardır (Hammer Tarihi).

c. Kanunî Sultan Süleyman ile aynı yüzyılda yaşayan, Hristiyan aleminde Protestanlık mezhebinin çıkaran Alman Rahibi meşhur **"Lüter"** gibi insanlığın iyiliği için fedakâr bir şekilde çalışmış büyük bir adam bile **"Türkler gelip Almanya'da adaletli idarelerini acaba kuramazlar mı?"** diye ümit beslemiştir. Çünkü, o zamanların Almanları, İstanbul'un fethinden önceki Rumlar gibi Alman imparator ve feodal beylerinin zalim idaresinde bulunmaktan ise, Türklerin adaletine sığınmayı tercih ediyorlardı [47].

Tarihî gerçekler böyle olunca Batılının Türk düşmanlığı; Türk akınlılarının yaptığı psikolojik baskıya paralel olarak, din

[x] Tiyyar : Papanın özel başlığı.

[xx] Sarık : Fese sarılan uzun tülbent sargısı.

[46] Türk Tarih Kurumu, Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı Türk Tarihi, İstanbul, Devlet Matbaası, 1931, S. 31.

[47] Aynı Eser, S. 52.

ayrılığı ve ekonomik nedenlerle girişilen, genellikle başarısız haçlı seferleri yüzünden beliren ve çağdan çağa gelişen tarihsel kompleksten ve bu kompleksin Türk idaresinde toplumun kaynağını yediği halde tatmin olmamış azınlıkların kıskırtmasından ileri geliyor olmalıydı.

7. Mondros Mütarekesinin Uygulanışı :

Pek doğal olarak Mondros Mütarekesinin uygulanışı bu hava içinde ve Paris'te varılan paylaşma anlaşmaları yönünde olmuştur.

Oysa mütareke, önceleri genel olarak harbin getirdiği yorgunluğa, yoksulluk ve bıkkınlığa son vermesi dolayısıyla Osmanlı imparatorluğu halkı üzerinde olumlu bir hava yaratmıştı. Anlaşma şartlarının nisbeten hafif olduğu hakkında hükümet tarafından yapılan telkinler ve Wilson prensiplerinin inanılan amaçları, Türk halkına kendi topraklarında yeniden toparlanma ve yaşama olanakları vereceği sanılıyordu.

Fakat bu ferahlık ve ümitler, pek kısa zamanda ve çok acı bir şekilde silinmiştir. Çünkü, İtilâf Devletleri mütareke hükümlerine uymamışlar, aralarında yaptıkları anlaşmalar uyarınca Türkiye'yi parçalamaya ve paylaşmaya başlamışlardır. Bu arada İmparatorluk bünyesindeki yabancı unsurlar Rum, Ermeni v. b. azınlıklar da kendi amaçlarına ulaşacaklarını sanarak, Osmanlı devletinin bir an önce çökmesine çalışmışlardır.

İtilâf devletlerinin Mondros Mütarekesinin 7 nci maddesine göre kendilerince önemli saydıkları merkezlerin işgali, 1 kasım 1918 de başlamıştır [48]. Bu tarihten itibaren, önce 5 kasım

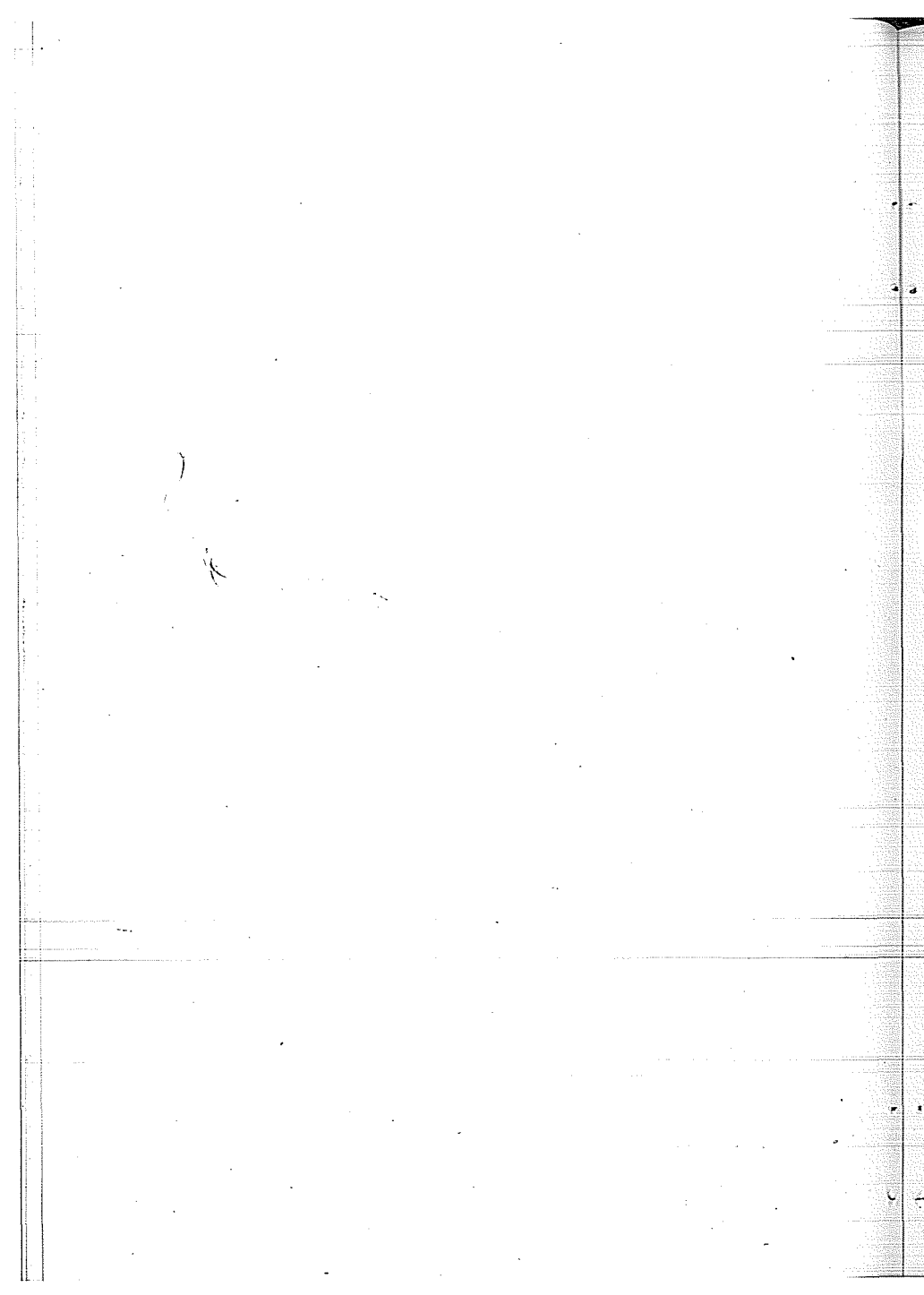
[48] T.C. Gnkur. Harp Tarihi Bşk. lığı yayınları; Türk İnkılâp Tarihi, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1973, S. 20.

1918 de yayınlanan terhis emri ile ordunun silah ve cephanesinin toplanması yoluna gidilmiştir [49]. Bundan sonra artık birer uydurma nedenle, İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul'a çıkmış (13 kasım 1918), Adana iline Fransızlar; Urfa, Maraş, Antep'e İngilizler girmiş, Antalya ile Konya'da İtalyan birlikleri, Merzifon'la Samsun'da İngiliz askerleri yerleşmiş, her yanda yabancı devletlerin subay, memur ve özel adamları çalışmaya başlamıştır [50].

Nihayet 15 Mayıs 1919'da İzmir işgal edilecek ve Türk ülkesinin kesin olarak parçalanması yoluna gidilecektir.

[49] T.C. Gnkur, Harp Tarihi Bşk. lığı yayınları: Türk İstiklâl Harbi, C. I, 1962, S. 18.

[50] Kemal Atatürk, Söylev I, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi 1963, S. 1.

İKİNCİ BÖLÜM

T Ü R K D E V R İ M İ

Türk devrimini iyi değerlendirebilmek için biraz önce belirtilen dış durum gibi, Osmanlı imparatorluğunun Birinci Dünya Savaşının bitimindeki iç durumunu da genel hatları ile gözden geçirmekte yarar vardır.

1. Osmanlı Devletinin İçinde Bulunduğu Durum :

Savaşın sonunda durum özetle şöyledir;

“Osmanlı devletin içinde bulunduğu topluluk, Birinci Dünya Savaşında yenilmiş, Osmanlı ordusu her yanda zedelenmiş, koşulları ağır bir mütareke imzalanmış, ulusu ve yurdu genel savaşa sürükleyenler, kendi başlarının kaygısına düşerek, yurttan kaçmışlardır.

Ordunun elinden silah ve cephanesi alınmış ve alınmaktadır [51].

Düşman devletler Osmanlı devletine ve ülkesine maddi ve manevi bakımdan saldırmışlar, paylaşmaya ve yok etmeye karar vermişlerdir. Padişah ve halife olan kişi hayat ve rahatını kurtarabilecek çareden başka birşey düşünmemekte, hükümeti de aynı durumdadır. Farkında olmadığı halde başsız kalmış olan ulus, karanlık ve belirsizlik içinde olup bitecekleri beklemektedir.

Ordu, adı var kendi yok bir durumda, komutanlar ve subaylar, genel savaşın bunca sıkıntı ve güçlükleri ile yorgun, yurtdun

[51] Atatürk, Söylev I, S. 1.

parçalanmakta olduğunu görerek yürekleri kan ağlamakta; gözleri önünde derinleşen felâket uçuşunun kıyısında kafaları çıkar yol, kurtuluş çareleri aramaktadır.

Burada bir noktayı da açıklayalım. Ulus ve Ordu, padişah ve halifenin hainliğinden haberi olmadığı gibi, o makama ve o makamda bulunana karşı yüzyılların kökleştirdiği din ve gelenek bağları ile içten bağlı ve uysaldır. Ulus ve Ordu kurtuluş yolu düşünürken, bu atadan gelen alışkanlık nedeni ile, kendinden önce yüce halifelik ve padişahlığın kurtuluşunu ve dokunulmazlığı düşünmektedir. Halifesiz ve padişahsız kurtuluşun anlamını kavramaya yetenekli değildir [52].

Bir başka önemli noktayı da söylemek gerekir. Kurtuluş yolu ararken, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi büyük devletleri gücendirmemek temel ilke gibi görülmektedir. Bu devletlerden yalnız biri ile başa çıkılamıyacağı kuruntusu hemen bütün kafalarda yer etmiştir. Osmanlı devletinin yanında koskoca Almanya, Avusturya - Macaristan varken hepsini birden yenen, yerlere seren İtilâf kuvvetleri karşısında yeniden onlarla düşmanlığa varabilecek durumlara girmekten daha büyük mantıksızlık ve akılsızlık olamaz.. denilmektedir.

Bu anlayışta olan yalnız halk değildir; özellikle, seçkin denilen insanlar (elit tabaka) da böyle düşünmektedir...

Öyleyse, kurtuluş yolu ararken iki şey söz konusu olmaya-caktır. İlkin, İtilâf devletlerine karşı düşmanlık durumuna girilmeyecektir. Sonra da, padişah ve halifeye karşı canla başla bağlı kalmak temel koşul olacaktır..

Bu durum ve koşullar altında kurtuluş için nasıl bir çözüm yolu düşünülebilirdi?

Açıklanan bilgilere ve gözlem sonuçlarına göre üç türlü çözüm ortaya atılmıştır :

Birincisi : İngiltere'nin koruyuculuğunu istemek.

İkincisi : Amerika'nın güdümünü istemek.

[52] Atatürk, Söylev I, S. 7.

Bu iki türlü karara varmış olanlar Osmanlı devletinin bir bütün olarak kalmasını düşünenlerdir. Osmanlı ülkesinin çeşitli devletler arasında paylaşılmasından ise, bu ülkeyi bütünü ile bir devletin kanadı altında bulundurmaya yeğleyenlerdir.

Üçüncü çözüm, bölgesel kurtuluş yolları ile ilgilidir. Örneğin; bazı bölgeler, kendilerinin Osmanlı devletinden koparılacağı görüşüne karşı ondan ayrılmamak yollarına başvuruyor. Bazı bölgeler de Osmanlı devletinin ortadan kaldırılacağına, Osmanlı ülkesinin paylaşılacağına olup bitti gözü ile bakarak kendi başlarını kurtarmaya çalışıyorlar.

Bu üç kararın gerekçesi, yapılmış bulunan açıklamalar arasında vardır... [53].

Türk Devrimi ve Türk Kuruluş savaşının lideri Kemal Atatürk diyor ki : Ben bu kararların hiçbirini yerinde bulmadım. Çünkü, bu kararların dayandığı bütün kanıtlar ve mantıklar çürüktü, temelsizdi. Gerçekte içinde bulunduğumuz o günlerde, Osmanlı devletinin temelleri çürümüş, ömrü tükenmişti. Osmanlı ülkesi tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son olarak bunun da paylaşılmasını sağlamak için uğraşılmaktaydı. Osmanlı devleti, O'nun bağımsızlığı, padişah, halife, hükümet, bunların hepsi kavramı kalmamış bir takım anlamsız sözlerdi. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ve ne gibi yardım istemek düşünülüyordu...

O halde sağlam ve gerçek karar ne olabilirdi?

Bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da, ulus egemenliğine dayanan, kayıtsız, şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak.

İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya başladığımız karar bu karar olmuştur... [54].

[53] Atatürk, Söylev I, S. 53.

[54] Atatürk, Söylev I, S. 8-9.

Kemal Atatürk Erzurum'da 9 temmuz 1919 günü sabaha karşı yakın arkadaşlarından olan ve anılarını tutan Mazhar Müfit Kansu'ya şu cümleleri not ettirmiştir :

— Yazınız! Zafere ulaştıktan sonra, bu ülkenin düzeni Cumhuriyet düzeni olacaktır. Ama şimdilik bu sır aramızda kalacaktır [55].

Bir düşünür ve yazarımız der ki : “Lider; olayları en iyi değerlendiren, en ileriye gören ve yön tayin eden adamdır [56]”.

Gerçekten, olaylar en iyi bir şekilde değerlendirilmiş, en ileri görülmüş ve yön tayin edilmiştir.

Temel ilke, Türk ulusunun onurlu bir ulus olarak yaşaması idi. Bu da ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilirdi.

Sonra, Osmanlı soyunu ve devletini sürdürmeye çalışmak, elbette Türk ulusuna karşı en büyük kötülüğü yapmaktı. Çünkü, ulus her türlü özveriye başvurmak bağımsızlığını sağlasa da padişahlık sürüp giderse, bağımsızlık güvenli sayılamazdı. Artık yurttan, ulusla hiç bir vicdan ve düşünce bağı kalmamış kişilerin, devlet ve ulus bağımsızlığının ve onurunun koruyucusu durumunda bulundurulması nasıl uygun görülebilirdi?

Halifelğe gelince, bunun bilim ve tekniğin ışığa boğduğu gerçek uygarlık dünyasında gülünç sayılmaktan başka bir durumu kalmış mı idi?...

Görülüyor ki, verilen kararın uygulanmasını sağlamak için ulusun daha alışmadığı sorunlara el atmak gerekiyordu...

Osmanlı hükümetine, Osmanlı palışahına ve Müslümanların halifesine baş kaldırmak ve bütün Ulusu ve Orduyu ayaklandırmak gerekiyordu.

Bu önemli kararın bütün gereklerini ve isteklerini ilk gününde açıklamak ve söylemek elbette yerinde olamazdı. Uygulamayı bir takım evrelere ayırmak ve olaylardan yararlanarak ulusun

[55] Mazhar Müfit Kansu, Hatıralarım, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1974.

[56] Şevket Süreyya Aydemir, Cumhuriyet, Lider, 23 nisan 1974, S. 2.

duygu ve düşünceleri üzerinde işlemek ve adım adım ilerleyerek amaca ulaşmaya çalışmak gerekiyordu. Nitekim öyle olmuştur... [57].

Türk Devrimi, Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkışından hemen sonra başlamış, Erzurum ve Sivas kongreleri ile adım adım ilerleyerek Ankara'da Millet Meclisinin açılması ile amacına ulaşmıştır.

Amasya mukarreratı (Kararları) sonucunda yayınlanan bildirinin birinci maddesi şöyle başlamaktadır :

Yurdun bütünlüğü ve ulusun bağımsızlığı tehlikededir. İstanbul hükümeti, galip devletlerin etkisi altında bulunduğundan yüklendiği sorumlulukların, gereğini yerine getirememektedir. Bu durum, ulusumuzu yok olmuş tanıtıyor. Ulusun bağımsızlığını yine ulusun azmi ve kararı kurtaracaktır. Ulusun durumunu saptamak ve haklı sesini dünyaya duyurmak için her türlü etki ve denetimden uzak bir ulusal kurulun varlığı şarttır. [58].

2. Devrim Stratejisi :

Burada açıkça söylenmediği halde pek iyi anlaşılan bir gerçeği dile getirmek gerekmektedir.

Mustafa Kemal devrim stratejisinin ilk adımını atmıştır; Vatan parçalanmaktadır. Ulusun bağımsızlığı tehlikededir. Osmanlı hükümeti bu felâketi önlemek yeteneğinde değildir. Türk ulusu, bu hükümetten artık hiç bir girişim beklememeli ve kendi işini kendi görmelidir. Nitekim bu bildirinin yayınlanmasından sonra, beliren ulusal savaşın tek amacı yurdu saldırıdan kurtarmak olduğu halde, savaş başarıya ulaştıkça ulus iradesine dayanan yönetimin ilkeleri ve şekilleri evre evre gerçekleştirilmiştir. Artık bu olağan ve kaçınılmaz bir tarih akışı olmuştur.

[57] Kemal Atatürk, Söylev I, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi 1963, S. 9-10.

[58] T. C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları: Türk İnkılâp Tarihi, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1962, S. 28.

Fakat, bu durumu sezinleyen padişah, ilk andan başlayarak sonuna kadar ulusal savaşın amansız bir düşmanı olmuştur. Bu sıralarda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde görülen ayaklanmalar padişahın kışkırtmaları sonucu gelişmiştir.

Kemal Atatürk diyor ki : **Ulus, ancak devletin yıkılma çökme kargaşaları içinde bulunduğu zamanlarda tarihin yazdığı çok önemli ve korkunç günler yaşıyordu. Böyle günlerde kaderini kendi eline almak uyanıklığını göstermeyen ulusların geleceği karanlık ve korkuludur.**

Türk ulusu bu gerçeği anlamaya başlamıştı. Bu anlayış sonucuydu ki, kurtuluş umudu veren her içten çağrıya koşmakta idi.

Türk ulusunun yüreğinden, vicdanından kopup gelen en köklü, en belirgin istek ve inanç belli olmuştu : Kurtuluş!...

Artık bu isteği dile getirmek kolaydı. Nitekim, Erzurum ve Sivas kongrelerinde ulusal istek belirtilmiş ve dile getirilmiştir.. [59].

Daha sonra, ulusun istek ve ereklerinin, kısa bir programa esas olacak biçimde topluca yazılması yoluna gidilmiş, Misakı Millî (Ulusal Ant) hazırlanmıştır.

Biraz sonra da üzerinde durulacağı üzere Ulusal Ant **Türklerin toplu bulunduğu doğal sınırlar içinde bağımsız bir Türk devletini dile getiriyordu [60].**

12 ocak 1920 günü İstanbul'da açılan son Osmanlı Meclisinin de kabul ve ilân ettiği bu ant; hem padişaha, hem hükümete hem İtilâf kuvvetlerine bir karşı koyma idi. 16 mart 1920'de İtilâf devletleri İstanbul'u işgal ettiler Meclisi dağıttılar, milletvekillerinin bir kısmını Malta'ya sürdüler.

[59] Kemal Atatürk, Söylev I. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963, S. 242.

[60] T.C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları: Türk İnkılâp Tarihi, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1962, S. 39.

Bir kısım milletvekili de Anadolu'ya kaçtı. Bunlar ve yeni seçilenler 23 nisan 1920'de Ankara'da toplandılar. Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmış oldu.

Kemal Atatürk, Meclisin Ankara'da toplanma düşüncesini şöyle anlatır :

Ben Millet Meclisinin İstanbul'da saldırıya uğrayacağını ve dağılacığını kesin olarak bekliyordum. Böyle bir durum olursa baş vurulacak tedbiri de kararlaştırmışdım. Hazırlığa ve gerçekli düzenlemelere de başlanmıştı. Ankara'da toplanacaktık.. [61].

Bu kararın alınması sırasında İstanbul'da, 40.000 Fransız, 35.000 İngiliz, 4.000 İtalyan ve 2.000 Yunan kara kuvvetinin yığınak yaptığı ve İngiliz Akdeniz Donanmasının Fındıklı sarayına karşı demiri atmış olduğu gözönünde bulundurulmalıdır. [62]".

Burada şu noktanın kesinlikle açıklanması gerekir. 23 nisan 1920'de Ankara'da toplanan Meclis, Osmanlı imparatorluğunun Meclisi değildir. Bunun adı Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Başkanı Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal ilk Millet Meclisi Başkanı olarak şöyle konuşmuştur :

Ve artık yüce Meclisimizin üstünde bir kuvvet yoktur. Bu demektir ki, Türk ulusu kendi yazgısını kendi çizecektir. Kendini kendi seçtiği millet vekilleri ile yönetecektir. Halife, palısa bir gölgedir. Uzak bir kentte tutuklu gibi bir durumdadır; Türkiye Büyük Millet Meclisi Türk ulusunun tek dayanağı, tek umudu, tek gücüdür. Ulusal irade bu Meclis aracılığı ile halkın eline geçmiştir ve artık hep halkın elinde kalacaktır."

Nitekim, Türkiye Büyük Millet Meclisi daha ilk günlerinde şu kararları almış ve ana ilkeleri saptamıştır :

Mecliste beliren ulusal iradeyi yurdun geleceğine egemen kılmak esas amaçtır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin üstünde bir güç yoktur.

[61] Kemal Atatürk, Söylev I. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963, S. 247.

[62] Atatürk, Söylev I, S. 268.

Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır. Meclisten seçilecek bir kurul hükümet işlerine bakar. Meclis Başkanı bu kurulun da başkanıdır.

Not : Padişah ve halife baskı ve zordan kurtulduğu zaman Meclisin düzenleyeceği yasaya uygun durumunu alır... [63].

Bu ilkelere göre kurulan bir yönetimin niteliği kolaylıkla anlaşılabilir.

Böyle bir yönetim, ulusal egemenlik temeline dayanan halk idaresidir. Cumhuriyettir [64].

Nitekim Anayasa bunu böyle saptamıştır. Böylece de, Türk ulusunun sosyo-politik gelişimi yepyeni bir yöne dönüştürülmüştür.

[63] Atatürk, Söylev II, S. 306.

[64] Atatürk, Söylev II, S. 306.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KURTULUŞ SAVAŞININ BAŞLAMASI VE YÜRÜTÜLMESİ

Söze başlarken Türk Kurtuluş Savaşı, genellikle kendini hazırlayan nedenleri, başlaması ve özellikle sonuçları bakımından iki devlet arasında yapılan normal bir savaş niteliğini aşan çok uluslu bir sosyo-ekonomik doktrin savaşıdır demistik. Bununla neyin kastedildiğini açıklamak için özellikle sonuçlara değinirken harbin askerî ve politik sonuçları ile birlikte Ulusal Ant (Milli Misak) kavramı ve bunun savunulması ile başarıya ulaştırılması konuları üzerinde durmak gerekmektedir.

Her şeyden önce günü belirtelim :

Anadolu'da durumun tehlikeli ve korkunç bir durum alması karşısında önceleri her bölgede birtakım kurtuluş çareleri aramaya başlanmıştır. Bir yandan siyasal amaçlı kurtuluş dernekleri kurulmuş, öte yandan gerilla savaşlarına hazırlanılmış ve yapılmıştır. Ancak, Türk Kurtuluş Savaşının Türk Devriminin felsefesi doğrultusunda planlı ve programlı bir şekilde iyi bir idare ve düzenli bir kuruluşla yürütülmesi ve sonuçlandırılması bütün cephelerde Türkiye Büyük Millet Meclisi ve O'nun Silahlı kuvvetleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bununla beraber, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulmasından önce, halkın ve "Kuvayı Milliye" adı altında teşekkül eden mahalli Millî (Milis) kuvvetlerinin çeşitli cephelerde muntazam ordu kuvvetlerinden ayrı olarak, ya da kuruluş halinde olanların yanında, saldıran düşmana karşı topraklarını savunduklarını ve etkili gerilla savaşları verdiklerini belirtmek gerekir.

ken
rine

Nitekim, Türk Kurtuluş Savaşının saldıran düşmana karşı ilk direnişi güney bölgesinde, 19 aralık 1918 günü Dört Yol'da köylerini saldırıdan koruyan köylüler tarafından yapılmış ve bunu Millî Kuvvetlerin teşkilî takip etmiştir [65].

Bölgelere göre direniş özetle şöyle olmuştur :

Meç

Güney Bölgesinde:

laşı

idaı

ulu
tür

"1916 yazında Londra'da Türkiye'yi paylaşma planları hazırlanırken Fransız temsilcisi Francois George Picot, İngiliz temsilcisi Sir Mark Syke'ın huzurunda, Ermeni lideri Bogos Nubar Paşa ile bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre, Kilikya'da Türklere karşı savaşmak üzere bir Ermeni lejyonu kurulacaktır. Doğu lejyonu denilen bu birlik, Fransa'nın Kilikya'da ilerde gerçekleştirmeyi tasarladığı Küçük Ermeni Devleti ordusunun çekirdeği olacaktır. "[66].

Türkiye'deki sömürgeci tasarılarını gerçekleştirmekte asker sıkıntısı çeken Fransızlar, ötedenberi Türklere karşı kin güden Ermenilerden kurulu Doğu Lejyonundan geniş ölçüde yararlanmışlardır. Fransız üniforması taşıyan bu askerlerin yerli Ermeni çeteleriyle birlikte Osmanlı imparatorluğunun Türk ve diğer Müslüman unsurlarına karşı açtıkları yok etme savaşını umursamamışlar, böylece direnme kaçınılmaz hale gelmiştir. Nitekim, Dört Yol dolaylarında yapılan mezalim üzerine bir gün Dört Yol'un hemen güneyindeki Özerli köyünden Emin Hoca Başkanlığında bir heyet, İngiliz Komutanlığına baş vurarak, Ermenilerden ve Fransızların Ermenileri korumasından yakınır. Heyetin yakınmasını göz önünde tutan İngiliz İşgal Komutanı, Dört Yol'a bir Hint müfrezesi gönderir ve ortalığı yatıştırır. Bununla birlikte Fransızlar ve Ermeniler eylemlerini sürdürmekten

[65] T.C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Arşivi, Arşiv No. 1/5280, Dolap 4, Göz 4, Klasör 242, Dosya 14, S. 5.

T.C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Arşivi, Arşiv No. 1-218, Dosya 156, Dolap 73, Göz 13, S. 95-98.

[66] Tean Pichon, le portage du proche-Orient, Paris, 1938, S. 97-98 den, Doğan Avcıoğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, C. I, İstanbul, İstanbul, Matbaası, 1974, S. 5-5.

[63

[64

vazgeçmezler. Özerli köyü halkının malı yağma olunur ve köy ileri gelenleri şehit edilir. Bunu gören Karakese köyü halkı, Dört Yol ve Özerli'ye giden yolları taştan barikatlarla kapatır ve köye saldıran Ermenisi çoğunlukta olan Fransız müfrezesine ateşle karşı koyar. Müfreme 5-10 ölü vererek geri çekilir (19 Aralık 1918). Kurtuluş Savaşının ilk silahlı direnişi budur [67]. Güney bölgesinin diğer kesimlerinde özellikle Gaziantep ve Maraş illerinde direniş bu ve buna benzer şekilde ve başarıyla sürdürülmüştür.

Doğu Bölgesinde:

Mondros mütarekesi hükümlerine göre Türk orduları Kuzeybatı İran'ı ve Kafkasya'yı boşaltmaya başladığı zaman, Kafkasya'da Kuzey Kafkasya, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan cumhuriyetleri bulunuyordu. Türk ordusu beklenen boşaltmayı yapar yapmaz, Ermeniler Gümrü ve Ağmiyazın bölgelerini, Arpaçay ile Aras kıyılarını ve Iğdır ile dolaylarını sınırlarımıza kadar işgal ederek Türk halkına anlatılması güç zulümlere başlamışlardı. Bu bölgede Ermenilere karşı kesin sonuçlu bir harekât yapılmıyca kadar bölge halkı saldırılardan kendini korumak için yer yer örgütlenmek zorunda kalmıştır.

Barı Bölgesinde:

Bu bölgede de Yunanlıların İzmir'e çıkışlarından itibaren bütün Yunan kuvvetleri, karşılarında gayri muntazam fakat millî kuvvetlerin direnişi ile karşılaşmışlardır. Millî kuvvetler çok güçsüz olmalarına rağmen ilerlemek isteyen düşman birliklerine çeşitli yönlerden yaptıkları sayısız baskınlarla bu kuvvetleri güvensizliğe düşürmüş ve hareketlerini ağırlaştırmıştır.

Biraz önce de belirtildiği gibi, Kurtuluş Savaşının planlı ve programlı bir şekilde yürütülmesi ve sonuçlandırılması düzenli bir ordunun kurulmasıyla mümkün olmuştur. Gerçekte, ulusal devletin kurulması, çalışmaya başlaması ilk planda askerî zafere sağlamak amacını güdüyordu. Bu nedenle ilk önce askerî et-

[67] T.C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Arşivi, Arşiv No. 1-218, Dosya 156, Klasör 242, Dosya 14. S. Dolap 73, Göz 13, S. 95-98.

kinlik için çaba harcanmıştır. Askerî etkinlik arttıkça, devlet kökleşmiş, yapısı gelişmiş, dış siyaset alanında başarılar kazanmıştır.

1. Askerî Harekât:

Askerî harekât ana çizgileriyle şöyle oluşmuştur :

Doğu Cephesinde:

Mondros Mütarekesi hükümlerine göre Türk orduları Kuzeybatı İran'ı ve Kafkasya'yı boşalttıktan sonra, Ermenilerin Türk halkına yaptığı zulme son vermek suretiyle Doğu bölgesinde güven ve asayiş sağlamaya, Batı'da yapılacak muharebeler için bu cepheden kuvvet çekmek gerekiyordu. Ayrıca, Rusya ile gelişmeye başlayan siyasal ilişkileri yoluna sokabilmek için doğrudan doğruya bir bağlantıya ihtiyaç vardı. Bu zorunluluklar, Doğu cephesinde Ermenilere karşı kesin sonuçlu bir harekâtın yapılmasını gerektirmiştir. Bu nedenle Doğu cephesi harekâtı 1920 sonlarına kadar sürmüştür. Sonuçta, büyük bir zafer kazanılarak 3 aralık 1920'de Gümrü Antlaşması imzalanmıştır.

Batı Cephesinde:

Batı cephesinde harekât birbirini izleyen muharebeler halinde uzun süre devam etmiştir. Bunların en önemlileri şunlardır :

Birinci İnönü Muharebesi (6 - 11 ocak 1921) :

Batı Cephesi Komutanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine isyan eden Çerkez Ethem ve kardeşlerinin komutasındaki kuvvetleri bertaraf etmek üzere, Yunan cephesinden bir kısım kuvvetleri çekerek Kütahya ve Gediz istikametinde harekete geçmişti. Bu durumdan yararlanmayı uman Yunanlılar, Bursa'dan ilerleyen kuvvetlerle Eskişehir yönünde taarruza kalktılar. Bunun üzerine Batı Cephesi Komutanı, Çerkez Ethem kuvvetlerinin karşısında bir tümen bırakarak, diğer kuvvetlerini İnönü'de topladı. İnönü'nde iki gün süren çok kanlı çarpışmalardan sonra Yunan kuvvetleri muharebeyi kaybettiler. 10/11 ocak 1921 gecesi Bursa istikametinde çekildiler.

Batı cephesinde düzenli ordunun Yunanlılara karşı kazandığı bu ilk başarının içeride önemli moral ve politik sonuçları olmuştur. Yeni devletin düzenli orduya dayanan başarı gücünü

göstermiş, otoritesini artırmış, ayrıca, ulusal direnişe karşı çıkmak isteyenleri susturmuştur. Dışarda, biraz sonra değinileceği üzere, önce Londra Konferansının toplanmasını gerektirmiş, sonra, Rusya ile evvelce hazırlanmış bulunan Moskova Antlaşması imza edilmiştir.

İkinci İnönü Muharebesi (23-31 mart 1921):

İki ay kadar önce İnönü'nde yenilgiye uğrayan Yunan ordusu Bursa ve Uşak bölgesine çekilmişti. Türk kuvvetleri iki grup halinde Dumlupınar doğusunda ve Kocaeli bölgesinde bulunuyordu.

Birinci İnönü muharebesinden sonra toplanan Londra Konferansı olumlu bir sonuca ulaşmadan dağılınca, özellikle İngilizler konferansta önerdikleri barış projesinin (daha doğrusu Sevr Antlaşmasının) Türklere kabul ettirilmesi için Yunanlıları yeni bir saldırıya kışkırttılar. Aslında Yunanlılar zamanın yeni kurulumakta olan Türk ordusu yararına işlediğini biliyorlar ve hazırlanıyorlardı. Bu etki ve düşünceyle 23 mart 1921 günü ileri harekete geçtiler.

Batı Cephesi komutanı muharebeyi İnönü'nde kabul edecek şekilde kuvvetlerini süratle topladı: Düşman 26 mart akşamından 30 mart gününe kadar dört gün durmadan saldırdı. Türk ordusu kendisinden kuvvetli olan Yunan saldırılarını kırdı ve 31 mart günü karşı taarruza geçti. Bunun üzerine Yunanlılar çekilmek zorunda kaldılar. Türk kuvvetleri çekilen düşmanı takip etti. Bu suretle ikinci İnönü Zaferi, kuvvetçe üstün bir düşmana karşı az bir kuvvetle, fakat yüksek bir direnme gücü ve yetenekli sevk ve idareyle kazanılmış oldu. Bu sonuç içte ve dışta ordunun itibarını ve devletin saygınlığını artırmıştır.

Kütahya ve Eskişehir Muharebeleri (10-24 temmuz 1921):

Yunanlılar İnönü'ndeki büyük yenilgilerinin öcünü almak üzere, dört aylık bir hazırlıktan sonra yeni bir taarruza karar verdiler. Kuvvetlerini 11 tümene çıkarmışlardı.

Yunanlılar, Anadolu'da işi daha fazla uzatmadan kesin sonuç almak amacıyla Türk ordusuna karşı beş tümenle cepheden, altı tümenlik bir kuvvet çoğunluğu ile de güney kanatları (Dö-

ğer-Seyitgazi) yönünden 10 temmuz 1921 günü ileri harekete geçtiler. Üstün kuvvetlerle başlayan Yunan taarruzu hızla gelişti. 13 temmuzda Afyon, 17 temmuzda Kütahya ve 20 temmuzda da Eskişehir Yunanlıların eline geçti. 21 temmuzda Türk ordusu karşı taarruza geçti ise de beklenen gelişme elde edilemeyince daha elverişli koşullar içinde savaşmak için bir hafta süren bunalımlı savaşlardan sonra Türk ordusu Sakarya doğusuna çekildi.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 ağustos-13 eylül 1921):

Yunan Genelkurmayı Kütahya ve Eskişehir muharebelerinden sonra Sakarya doğusuna çekilen Türk ordusuna son bir darbe vurmayı amaç edinmişti.

Buna karşılık Türk ordusu da kesin sonuçlu bir meydan muharebesine hazırlandı. Çünkü, bundan sonra verilecek muharebeler, Türk ulusu için bir ölüm-kalım mücadelesi olacaktı. Bu nedenle ülkenin tüm gücüyle hazırlanması zorunluluğu vardı. Nitekim, Anadolu'daki bütün kuvvetler Sakarya'da toplandı. 100 km. genişliğindeki Sakarya mevziinde asıl muharebeler 23 ağustosta başladı. Muharebenin devamı sırasında birçok bunalımlı günler geçirildi. Düşman ordusunun taarruz grupları Türk savunma mevziinin birçok yerlerine girmeyi başardı. Fakat, her girme yapılan yere yedek kuvvetler sevk edildi, cephedeki gedikler kapatıldı. Öyle bir zaman oldu ki, Türk ordusunun sol kanadında bulunan düşman yeni Türk Devletinin Başkenti Ankara'nın 50 km. yakınına kadar gelebildi. Bunu gören Başkomutan Mustafa Kemal Ordusuna verdiği direktifte; **Savunma hattı yoktur. Savunma yüzeyi vardır. Bu yüzey bütün vatanıdır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanıyla sulanmadıkça bırakılamaz.** demiş ve Ordusuna adım adım direnmeyi emretmiştir.

Türk ordusunun her ferdi, Başkomutanın verdiği bu emir ve direktife uyarak her adımda bir fedakârlık gösterdi ve üstün düşman kuvvetlerini yıprattı ve sonunda onu saldırıyı sürdürme yetenek ve gücünden yoksun duruma getirdi (5 eylül 1921).

Muharebe durumunun Türk ordusu lehine bir şekil alması üzerine sağ kanattan karşı taarruza geçildi. Yunan ordusu artık

tutunamayacağını anladı ve bütün cephede çekilmeye başladı. Nihayet 13 eylülde Sakarya'nın doğu kıyısında bir tek düşman askeri kalmadı.

22 gün ve 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesinde madde ile maneviyat çarpışmış savunma azmi maddeyi yenmiştir.

Sakarya zaferi Türk Kurtuluş Savaşının en önemli dönüm noktalarından birini teşkil etmiştir. Batı devletlerinin **Ulusal Antı** tanımaya başlamaları Sakarya Zaferinin etkisiyle olmuş, 20 ekim 1921'de Fransızlarla Ankara Antlaşması imza edilmiştir.

Büyük Taarruz, Başkomutan Meydan Muharebesi (26-30 ağustos 1922):

Bu kesin sonuçlu bir meydan muharebesidir. Sakarya Meydan Muharebesinde yenilgiye uğrayan düşman ordusu, bütün cephe boyunca Türk ileri müfrezeleriyle takip edilmiş, baskı altında olarak Eskişehir - Kütahya - Afyonkarahisar genel çizisi-ne çekilmiş ve 27 eylül 1921'den itibaren savunma tertibi alarak buraları berkitmeye başlamıştır.

Türk Başkomutanının amacı kesin sonuçlu bir taarruza geçerek düşmanı yerleştiği mevzilerden atmak ve onu yok etmektir. Ancak, son darbenin indirilebilmesi için Yunan ordusunun mad-di güç yönünden sağladığı üstün durumun yarattığı dengesizliği gidermek gerekiyordu. Bunun için uzun bir süre çalışılmıştır.

Yunanlılar Sakarya yenilgisinden sonra, tekrar saldırıya girişmemekle birlikte, Türk ordusunun kesin amaçlı bir taarruz yapıp kendilerini mevzilerinden söküp atabilecek güçte olduğunu sanıyorlardı.

İki Tarafın Planları Ana Hatlarıyla Şöyle İdi :

Türk Başkomutanının amacı, Yunan ordusuna asıl kuvvetle-riyle güney kanadından taarruz ederek bir imha meydan muha-rebesi yapmaktır. Bunun için Afyon'un güneyinde, Akarçay ve Dumlupınar hizasına kadar olan alanda düşmanı stratejik ba-kımdan en duyarlı yerinden vurarak çabuk bir sonuç almayı dü-şünüyordu. Taarruz niyeti, taarruz günü, özellikle kuvvetlerin

Şuhut ilçesi civarında dar alanda toplanmaları düşmandan gizlenerek çabuk ve baskın şeklinde bir taarruz yapılacaktı.

Yunanlılara gelince, Yunan ordusu Afyon - Eskişehir bölgesinde stratejik savunma yapıyordu. Bu amaçla 1921 eylülünden beri savunma düzeni alınmış ve berkitme yapılmıştı. Yunan ordusu Türk taarruzuna karşı bu bölgeyi savunabilmek için kanatlarını kuzeyde Gemlik körfezine, güneyde Çivril-Çal doğusunda ki Menderes ırmağı dirseğinden itibaren Büyük Menderes'i önüne alarak Ege kıyısına kadar 700 km. uzatmak zorunda kalmıştı.

26 ağustos sabahı başlayan Türk taarruzu, 30 ağustosa kadar süren kesin sonuçlu çarpışmalarla Yunan kuvvetlerinin çoğunu Dumlupınar kuzeyinde, Aslıhanlar bölgesinde yok etti.

Takip Harekâtı:

Düşman asıl kuvvetleriyle yenildiği halde, imhadan kurtulabilen kısımlarının takibi ve muharebe dışı edilmesi zorunlu idi. Böylece, düşmanın Anadolu'ya yeniden takviye birlikleri getirmesine ve onların Batılı dostlarının herhangi bir askerî girişimine olanak tanınmamalıydı. Bunun için harekât şiddetle ve hızla sürdürülerek Batı Anadolu'nun Akdeniz'e kadar Yunanlılardan temizlenmesi şarttı.

Bu amaçla, Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesinde olduğu gibi, büyük bir dikkatle ve en ince ayrıntıları ile hazırlanmış ve üstün bir sevk ve idare yapılmış olan takip, harekât ve muharebeleri, yalnız Batı Anadolu'yu Yunanlılardan temizlemekten ibaret kalmamış; Türk ordusunun İzmit dolaylarından İstanbul boğazına, Balıkesir bölgesinden Çanakkale boğazına yönelmesi üzerine Boğazları ve İstanbul'u işgalleri altında tutan İtilâf Devletlerini de millî Türk Devleti karşısında boyun eğmek zorunda bırakmıştır. Bu bakımdan takip harekâtı ve muharebeleri Türk ordusunun yüksek kudret ve kahramanlığını bir kez daha kanıtlayan pek büyük bir yapıttır. Böylece, Anadolu'daki Yunan ordusu son nefesini vermiş, beş yıla yakın bir zaman süren Türk Kurtuluş Savaşının askerî harekâtı sona ermiştir.

2. Politik Gelişmeler :

Bilindiği gibi, Mondros Mütarekesinden sonra, İtilâf Devletleri Türkiye'ye dört kez barış koşulları önermişlerdir.

Bunların birincisi; Sevr tasarısıdır. Bu tasarı İtilâf Devletlerine, Yunan Başbakanı Venizelos'un da katılması ile düzenlenmiş ve üzerinde bir görüşme yapılmaksızın Padişah Vahdettin Hükümetince 10 ağustos 1920'de imza edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisince bu tasarı tartışılmaya bile değer görülmemiştir.

İkinci barış önerisi, Birinci İnönü muharebelerinden sonra toplanan Londra Konferansının bitiminde, 12 mart 1921'de yapılmıştır. Bu öneri, Sevr Antlaşmasında bazı değişiklikler yapılmasını kapsıyor idiye de, değinilmemiş olan konularda Sevr tasarısındaki maddelerin tümünün olduğu gibi bırakıldığını kabul etmek gerekir.

Bu öneri, bizce tartışma konusu olmadan İkinci İnönü savaşının başlamasıyla sonuçsuz kalmıştır.

Üçüncü barış önerisi; 22 mart 1922'de Sakarya zaferinden ve Fransızlarla yapılan Ankara Anlaşmasından sonra, yakın bir taarruzun beklendiği sıralarda Paris'te toplanan İtilâf Devletleri Dışişleri Bakanlarınca yapılmıştır. Bu öneride, Sevr tasarısını temel alarak işe başlama ilkesinden vazgeçilmiştir; ama bu da ana çizgileriyle ulusal amacı gerçekleştirecek nitelikten uzaktır.

Dördüncü öneri; Lozan Antlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanan görüşmelere konu olmuştur [68].

Bütün bu önerilere karşı Türkiye Büyük Millet Meclisinin tutumu **Ulusal Ant'**ın saptadığı koşullar içinde olmuş, askerî harekâtın gelişmesi de bu tutumu desteklemiştir.

Yeri gelmişken, Mudanya Mütarekesi ile Lozan Konferansı ve barışından söz etmek uygun olacaktır.

[68] Kemal Atatürk, Söylev II, Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 1963, S. 514.

Mudanya Mütarekesi:

Birinci Dünya Savaşından yenik çıkan ve yaşama olanağını yitiren Osmanlı Devletinin imzaladığı Mondros Mütarekesi ve Sevr Antlaşmasından sonra zaferin sağladığı ilk hukukî sonuç Mudanya Mütarekesi olmuştur.

Mudanya Mütarekesi, 14/15 ekim 1922 gecesi yürürlüğe girmiş ve bu andan itibaren Türk-Yunan Silahlı Kuvvetleri arasındaki çarpışmalar durmuştur. Bu Mütareke daha çok bir ateşkes anlaşmasıdır.

Lozan Konferansı ve Barışı:

Lozan Konferansı, **Ulusal Ant'm** saptadığı koşullar içinde bağımsızlığın sağlanması amacıyla yapılmıştır. Konferans çok güç koşullar altında gerçekleştirilmiştir. Fakat yapılan Barış Antlaşması ile yeni Türkiye Devletinin uluslararası düzeyde eşit haklara sahip, tam bağımsız ve özgür olarak yerini alması ve tanınması sağlanmıştır.

Ulusun iyi bir düzen içinde mutlu yaşayabilmesi için, devletin bütünü ile hedeflerini iyi saptamış olması ve bu hedeflere ulaşmak için de güçlü ulusal bir siyaset gütmesi gerekir. Bu siyasanın iç durumla tam uyumlu ve ona dayalı olması başarının tek şartıdır.

Türk Devrimi Türk ulusuna ilk hedef olarak **Ulusal Ant'i** seçmiştir. Daha sonra bu hedef; ulusu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak olacaktır.

Konumuzla ilgisi nedeni ile **Ulusal Ant** üzerinde yeterince durmak gerekmektedir.

Ulusal Ant (Millî Misak) ; Türkiye'nin ulusal sınırları içinde tam bağımsızlığı demektir.

Kemal Atatürk, bunu Fransız hükümeti eski bakanlarından Franklin Bouillon'a şöyle anlatmıştır : "Tam bağımsızlık demek, elbette politika, maliye, ekonomi, adalet, askerlik, kültür... gibi, her alanda tam bağımsızlık ve tam özgürlük demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk ulusun ve

ülkenin gerçek anlamı ile bütün bağımsızlığından yoksunluğu demek olur. Biz bunu sağlamadan ve elde etmeden barışa ve esenliğe erişeceğimiz kanısında değiliz [69]”.

Bu nedenle İtilâf Devletleri ile yapılan harbin sonucunu belirleyen hazırlık niteliğinde olan resmî konuşma ve tartışmalar da üzerinde en çok durulan nokta, millî sınırların çizilmesinin ötesinde kapitülasyonların kaldırılması, Türkiye'nin bağımsızlığının tam olarak tanınması ile ilgili konular teşkil etmiştir.

O günlerdeki Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşenk anılarında şöyle diyor : “Çok uğraştık, haylı çetin ve sert evreler geçirdik. Örneğin, biz azınlıkların hakları sorununda Ulusal Ant'daki formülümüzden ayrılmıyorduk, ayrılamazdık. Bir gün Franklin Bouillon bana :

“— Siz kapitülasyonları kaldıracağınızı mı aklınızdan geçiriyorsunuz ” dedi. Ben de :

“— Millî Mücadele arazi için yapılmıyor. Osmanlı topraklarının dörtte üçünü oralaradaki halkın iradesine bıraktık. Biz ancak bağımsızlık için mücadele ediyoruz. Zaman zaman sert meclis dediğiniz Büyük Millet Meclisi, Kapitülasyonların kalktığına devletlerce kabulünü görmedikçe kılıcını kınına koyamaz cevabını verdim [70]”.

Lozan'da Türk Baş Temsilcisi bulunan İsmet İnönü, Lozan'a ait hatıralarını anlatırken, o günlerin havasını şöyle belirtir :

“— Güçlüğü hatırlamak için söylüyorum. Orada bir akşam, İngiliz temsilcisi Lord Curzon, yanında Amerika temsilcisi varken bana şöyle dedi :

— Aylardan beri müzakere ediyoruz. Arzu ettiklerimizin hiç birini alamıyoruz. Vermiyorsunuz. Anlayış göstermiyorsunuz. Memnun değiliz sizden, ama, ne reddedersiniz, cebimize atıyoruz. Cebimizde saklıyoruz. Memleketimiz haraptır. Yarın geleceksi-

[69] Atatürk, Söylev II, S. 431.

[70] Yusuf Kemal Tengirşenk, Vatan hizmetinde, Ankara, S. 251.

niz. Bunları tamir etmek için, kalkınmak için yardım isteyeceksiniz. O zaman bu cebime koyduklarımdan herbirini birer birer çıkarıp size vereceğim.

Ben cevap verdim :

— Çok emekle bu neticeye varmışsınız. Koşullarımız ulusumuza göre haklıdır. Bunları kesinlikle alacağız. Biz bunları alalım. Siz şimdi verin. Sonra gelirsek istediğinizi yapın [71]”.

Görülüyorki, Türk Kurtuluş Savaşı toprak bütünlüğünün yanında ve ona eş değerde kapitülasyonların kaldırılmasını, tam bağımsızlığı hedef almıştır.

Bu nedenledir ki, Türk Devrimi ve Türk Kurtuluş Savaşı, dünyada ilk kez emperyalizme karşı savaşarak tam bağımsızlığa ulaşma başarısıdır [72].

Böylece, Türk Devrimi, buraya kadar sergilenen nitelikleri içindeki politik bağımsızlıkla birlikte özellikle sosyo-ekonomik bağımsızlığın önemini kanıtlamıştır.

[71] Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam, C. 1, İstanbul, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1965, S. 235-236.

[72] Doğan Avcıoğlu, Millî Kurtuluş Tarihi, C. 1, İstanbul Matbaası İstanbul, 1974, S. VIII.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

S O N U Ç

Söze başlarken de belirtildiği gibi, Türk Devrimi ve Türk kurtuluş Savaşının en önemli sonuçlarını iki nokta üzerinde toplamak mümkündür.

1. Sosyo-politik sonuç
2. Sosyo-ekonomik sonuç

1. Bunlardan birincisi, Devrim kavramının ve ideolojisinin saptanması konusu ile ilgilidir. Bilindiği üzere, aslında Devrim bir kavramdır. Devrimcilik; herşeyden önce devrimi anlayış meselesidir. Dünya tarihinde başarılan veya başarılamayan devrim atılımları ve bu atılımlara girenlerin kavramlarını anlayabildikleri ve anlayamadıkları devrimler vardır. Devrimin ideolojisi; devrimin oluşturduğu bir fikir sistemidir. Daha doğrusu, sosyal bir hareketin taşıdığı fikirlerin prensipler halinde belirmesidir. Eğer bir sosyal hareket örneğin, devrim, bazı fikir ve prensipler getiriyor veya bunları temsil ediyorsa, bunların sistemleştirilmesi bizzat devrimin sıhhat ve selâmeti için şarttır. Fikirleri prensipleştirilemeyen ve ideolojik bir fikir sistemine bağlanamayan bir devrimin zamanla mahiyet değiştirmesi hatta soysuzlaşması mümkündür. Ancak, pek doğaldır ki, böyle bir sonucun sorumlusu önce, o toplumun fikir yapıcısı aydınlardır.

Bu nedenle aydınların **Devrimi** iyi tanımlamaları gerekir. Devrim nedir? Devrim hakkında "Stier-Somlo-Elster'in yedi ciltlik büyük hukuk ansiklopedisinin 5 nci cildinde şu tanım veriliyor. "Devrim (Revolution): Hükümet darbesinin (putsch) tersine olarak devlet düzeninin aşağıdan gelen eylemle, yani halk yığınlarınca zorla değiştirilmesidir". Görülüyorki, bu tanımlama daha doğrusu açıklamada devrim kavramı **Hükümet darbesi**

kavramından ayrılmış, darbenin; bir üst yapı, silahlı bir küçük zümre eylemi, devrimin ise; bir alt yapı, yani halk eylemi olduğu belirtilmiştir. Bu ansiklopediyi hazırlayan Alman hukuk profesörleri, devrimin meşruluğunu eski yönetim başındakilerin yasaları çiğnemeleri kamu yararını hiçe saymaları, devlet otoritesini kötüye kullanmaları durumunda halkın, otoriteye karşı sahip olduğu **Direnme hakkına** dayanmaktadırlar. [73]"Daha önceleri yazılı olmayan ve özellikle doğal hukuk kurallarında kabul edilmiş bulunan bu hak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının "Başlangıç" kısmında yer almakla yasalasmıştır.

"1944'te Türk Hukuk Kurumunca yayınlanan Türk Hukuk Lügatında, **Devrim-İhtilâl** Fransızca **Revolution** karşılığında kullanılmış ve şöyle tanımlanmış; "Bir devletin siyasi teşkilâtını, yasal şekillere uymaksızın değiştirmek üzere zor ve kuvvet ile yapılan geniş ölçüdeki halk hareketi", yine bu lügatta **İnkılâp** sözcüğü karşılığında herhangi yabancı bir sözcük yer almamış ve inkılâp şöyle tanımlanmış : "İnkılâp, devlet eliyle memleketin içtimai hayatının ve müesseselerinin makul ve ölçülü metodlarla köklü bir surette yenileştirilmesi demektir". Görülüyor ki, bu tanımlamada inkılâp kavramı evrim, reform, islahat kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılmış [74]".

Böylece Türk hukuk sözlüğünde "Devrim - İhtilâl" ile "Evrim-İnkılâp" kavramları birbirinden ayrılmak istenmiştir.

Burada bir noktaya parmak basmak gerekir. Bu nokta, Atatürk'ün kendine özgü bir özellikle biraz önce belirlenen kavramların her ikisini birleştiren bir görüş ve düşünüş içinde bulunuşudur.

Söz buraya gelmişken Atatürk'ün devrim anlayışına değinmek yerinde olacaktır.

Bu konuyu Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu şöyle özetlemiştir :

[73] Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Cumhuriyet gazetesi, Devrim ve Devrimler, 16 Kasım 1975 S. 2.

[74] Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Devrim ve Devrimler, S. 2.

“Bilindiği gibi Atatürk, büyük bir devrim yöneticisi olduğu halde onun kuramcısı, doktrincisi olmamıştır. Yaşamının uzunca bir bölümünü cephelerde savaş alanlarında geçirmiş olduğu için, daha Harp Okulunda incelediği Fransız devriminden başka devrim öğretilerini derinlemesine incelemeye savaş sıralarında belki fırsat ve olanak bulamamıştı. Bununla birlikte O’nun büyük dehası ve sosyal konulardaki sevgisi, devrim kavramı üzerinde belirgin bir görüş sahibi olmasına olanak sağlamıştır. O’nun iktidarı döneminde Türk devrimi ne Fransız devrimi gibi liberal ve bireyci ne de marksist devrim gibi otoriter ve toplumcu olmamış.. ..” demekte ve şöyle devam etmektedir “Atatürk Ankara Hukuk Fakültesini açarken yaptığı konuşmada : **Büyük Ulusumuzun yaşayışında beliren değişiklik herhangi bir devrimden daha güçlü, daha yüksek olan devrimlerdendir**” demiştir. Bu sözü ile O, Türk devriminin basit bir rejim değişmesi olmayıp, ulusun yaşayışında köklü değişiklik yaratan bir olgu bir sosyal olay olduğunu vurgulamaktadır. Atatürk yine aynı konuşmasının başka bir yerinde şöyle diyor : **Türk devrimi nedir? Bu devrim, sözcüğün birden bire akla getirdiği İhtilâl anlamından ilerde ve ondan daha geniş bir değişmeyi dile getirmektedir. Bugünkü devletimizin biçimi yıllardır sürüp gelen eski biçimleri bir yana iten en olgun, en gelişmişidir. Ulusun varlığını sürdürebilmek için bireyleri arasında düşünülen ortak bağ, yüzyıllardan beri süregelen biçimini, niteliğini değiştirmiş; Ulus bireylerini, din bağı, mezhep bağı yerine Türk milliyetçiliği bağı ile toplamış, bir araya getirmiştir.** demektedir. Böylece Atatürk toplumdaki zihniyet değişikliğini, yani Türk devriminin Türk halkını ümmetçilik geleneğinden çıkarıp milliyetçilik düzeyine yükselttiğini özellikle vurgulamaktadır.

Belki bu açıklamayı şimdi şu koşulları okuyanlar biraz garip, hattâ biraz basit görebilirler. Ama Anadolu’nun ortasında zengin bir Türk kentlisinin yoksul bir Türk köylüsüne bundan 60 yıl önce Kent pazarında “**Eşek Türk**” diye bağırıldığını duymuş bir kişi olarak söyleyeyim ki, Osmanlı imparatorluğunun benim az çok yetiştiğim son döneminde bütün İmparatorluğu oluşturan etnik gruplar kendi milliyetlerinin bilincinde oldukları halde, sa-

dece Türk ulusu Türklüğünü bilmiyordu. Çoğu “Elhamdülillâh Müslümanım, Muhammed ümmetindenim”; küçük bir bölümü de “Osmanlıyım” derdi. “Türk” kelimesi halk arasında az önce örneğini verdiğim gibi, aşağı görme belirtisi, hakaret sözcüğü olarak kullanılırdı. İşte Atatürk Devrimi bu zihniyeti yıktı ve milliyetçiliği kutsal bir kavram olarak yerleştirdi. Bu bakımdan üzerinde önemle durulması gereken nokta, Türk devriminin getirdiği milliyetçiliğin ırkçı milliyetçilik olmayıp, Türk Vatanı üzerinde birlikte yaşama zorunluğundan doğan ülkücü milliyetçilik olduğudur. ırkçı milliyetçilik toplayıcı, bütünleştirip birleştirici değil, bölücü, ayrımcı bir milliyetçiliktir. İşte Atatürk’ün; Türk devrimini ulus bireylerini din bağı, mezhep bağı yerine, Türk Milliyetçiliği bağı ile toplamış, bir araya getirmiştir demesinin anlamı budur [75]”.

Gerçekten, Türk Devriminde devrim kavramı, halkın yararına olanları halkla beraber halk için halka getirme hareketidir. ve “bunların en önemlisi, Türk milletinin kendi öz benliğine kavuşturulmasıdır. Bu biraz önce de belirtildiği gibi, Türk toplumunun ümmetçilikten kurtarılıp, milliyetçilik bilincine erştirilmesi- dir. Çünkü şeriat ülkelerinde (Şeriat ülkeleri; idareleri dini esaslara dayalı ülkeler) yaklaşık 1400 yıllık tarihi içinde, egemenlik hakkının doğrudan doğruya ulusa ait olduğu ve ulusun bu egemenlik hakkını Ortaçağ usullerine göre gökten inme hükümlere bağlı olarak değil, kendi bağımsız ve özgür iradesine göre kullanacağı, kendi idare organlarını kendi seçeceği çağdaş Cumhuriyeti getiren ve uygulayan Atatürk Türkiye’si olmuştur. Şeriat ülkelerinin hiç birinde ve hiç bir dönemde egemenliğin “kayıtsız şartsız” ulusa ait olduğu ve ulus tarafından seçilen ve ulusa karşı sorumluluk taşıyan organlar eliyle kullanılacağı düşüncesi var olmamıştır. Tersine, şeriat ülkelerinde her dönemde ve her yerde iktidarın toplumdan değil, Tanrı’dan geldiği, Tanrı ve peygamber emirlerine göre kullanılabileceği, bu emirler dışına çıkılamayacağı, iktidara gelenler kötü olsun ve halka eziyet etsin, mutlak

[75] Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Cumhuriyet, Devrim İdeolojisi, 23 Kasım 1975 S. 2.

itaat gerektiği v. b. gibi ilkeler uygulanmıştır. Bütün bu fikirleri benimseyen ve bu fikirlere ters düşen ülkelere hayır diyen ve böylece halk idaresine (demokrasiye) yönelebilen ilk şeriat ülkesi Atatürk Türkiye'sidir [76]”.

Buraya kadar yapılan inceleme gösteriyor ki, Atatürk daha önce belirlenen görüş ve düşünüşe paralel bir anlayış uygulamada içinde devrim ile evrimi birlikte ele almış ve yürütmüştür.

Bu nedenledir ki, Atatürk Türkiye'si şeriat ülkeleri arasında; padişahlığın kaldırılması, halifelğin tasfiyesi ve Cumhuriyetin kurulması ile; sosyo-politik yönden millî egemenliği egemen kılmakla en kısa zamanda en ileri gideni olmuş ve diğer ülkelere öncülük etmiştir.

2. İkincisi; Türkiye, tekniğin yoğunlaşmış ve endüstrinin ilerlemiş olduğu ülkelerle, eski endüstrisini yitiren, fakat onu yeniden kurmak isteyen sömürge ülkeler arasındaki gelişkinin ulusal kurtuluş hareketlerine yol açabileceği realitesini görmüş ve gelecekle ilgili atılımını buna göre düzenlemiş bir ülke olmuştur.

Biraz önce değinildiği gibi, Batıda XVIII'nci yüzyıl sonlarında başlayıp XIX'ncü yüzyıl boyunca gelişen endüstriyel devrim, dünya ölçüsünde bir sömürgecilik sistemi kurmuştur. Bu sistem yer yüzündeki birçok ülkenin endüstriden yoksun bulunmalarına veya bırakılmalarına karşılık, diğer bazı ülkelerde anormal bir endüstri ve sermaye yoğunlaşması sağlamıştır. Bundan da çağdaş anlamı ile sömürge ve yarı sömürge sistemi doğmuştur. Özellikle endüstri devrimine ayak uyduramayan Osmanlı imparatorluğu gibi ülkelerde endüstri çökmüş kapitülasyon koşulları, borçlanma yolları ile ekonomik kontroller, nihayet politik bağımsızlığın kayıt altına alınması baş göstermiştir.

Kemal Atatürk, İzmir İktisat Kongresini açarken yaptığı konuşmada bu durumu şöyle açıklamıştır : “Arkadaşlar, Osmanlı devleti hakikatte ve fiilen bağımsızlıktan yoksun bir hale getirilmişti. Bir devlet ki, kendi uyuğuna koyduğu vergiyi yabancılara koyamaz, bir devlet ki, gümrükleri için gerekli vergi işlem-

[76] Prof. İlhan Arsel, Yeni Ortam 5 Mayıs 1974 S. 2.

lerini düzenleme hakkından alıkonulur, bir devlet ki, yabancılar üzerinde yargı hakkını kullanmaktan yoksundur. O devlete bağımsız denilemez... Hayatını teminden yoksun bir devlet bağımsız olabilir mi? Osmanlı ülkesi yabancıların sömürgesinden başka birşey değildi. Osmanlı halkı Türk Milleti esir vaziyetine getirilmişti... O halde kesinlikle diyebiliriz ki, biz milli bir devir yaşamıyorduk [77]”.

Türk Kurtuluş Savaşı, bu sisteme ve bu sistemin getirdiği düzene karşı çıkan aksiyondur.

O zamana gelinceye kadar Batılı devletler kendi aralarında ve sadece dünyayı paylaşmak için çatışıyorlardı. Asya ve Afrika'nın ezilen toplumları arasında üstün Avrupalının buyruğuna ya da zamanın büyük devletlerinin iradesine karşı gelecek kudret yoktu. Hangi ezilen ulus balya karşı dirense, yenik düşmesi bir yazgı biliniyordu.

Bu yazgıyı ilk bozan ulus, Türk Ulusu olmuştur.

Bu konuda 1 aralık 1921 de Türk Kurtuluş Savaşının Önderi Mustafa Kemal şunları söylemiştir :

“Efendiler, biz hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altına almak için, Toptan bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız... Biz Batı emperyalistlerine karşı kurtuluş ve bağımsızlığımızı muhafaza etmekle kalmıyoruz. Aynı zamanda Batı emperyalistlerinin kuvvetleri ve malûm olan her vasıta ile Türk ulusunu emperyalizme dahil etmek isteyenlere engel oluyoruz... Bu suretle bütün insanlığa hizmet ettiğimize kaniyiz... Bizim büyük zaferlerimizin ortaya

[77] Atatürk'ün Söylev ve demeçleri II, Ankara, 1952 S. 104.

getireceği büyük sonuç yalnız Türkiye'nin yaşantısı üzerinde etkili olmakla kalmayacak, aynı zamanda bütün ezilen ulusları, kendi hayat ve bağımsızlıklarını korku ve baskı altında tutan zalimler aleyhine hareket için cesaretlendirecektir [78]".

Nitekim, Birinci Dünya Savaşının son yılları yeryüzü tarihinin önemli yılları olmuştur. O zamana kadar emperyalist ve kapitalist bir bütünlük içinde yaşayan dünya ilk kez çatlamış ve Batının büyük devletleri karşısında Türkiye'nin öncülük ettiği bir güç belirmiştir.

Aradan geçen yarım yüzyıldan fazla bir zamanın yarattığı gelişmeden sonra, bugün içinde bulunduğumuz durum öyle gösteriyor ki, dünya genel bir patlama ile birdenbire yeni bir tehlikeli duruma sürüklenmez ve insanlık, medeni kuvvetlerin birbirini tahribi sonunda yeniden medeniyetten önceki döneme dönmese, dünyanın yeni dengesi ancak; millî kurtuluş hareketlerinin zaferi ile mümkün olacaktır. Siyasette olduğu gibi ekonomide de bağımsız ülkeler arasında eşit işbirliği ve haysiyetli bir teknik ve sermaye mübadelesi ancak ondan sonra vücut bulabilecektir. Bu yeni dünya muvazenesi içinde o eski sömürge ve yarı sömürgeler artık bağımsız ve egemen ülkeler olarak yer alacaklardır.

Nitekim, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun geçenlerde sona eren dünya ekonomik sorunlarına ve hammadde durumuna ilişkin olağanüstü toplantısı bu gerçeği bir kez daha belli etmiştir. Genel Kurul Başkanı Ekvator Delegesi Leopoldo Benitos, Genel Kurulun kapanış konuşmasında, "Bu toplantı ile insanlığın dörtte üçünü açlık içinde kıvrandırırken, dörtte birini refah

[78] Atatürk'ün Söylev ve demeçleri I. Ankara, 1945 S. 182-216.

içinde yüzdüren ekonomik düzenin sona ereceğini...” belirtmiş, “bundan böyle kuzu postuna bürünmüş kurtlar sürüye zarar veremeyecektir [79]” demiştir.

Bu nedenle biz inanıyoruz ki, Türk Devrimi sosyo-ekonomik yönünün, tarih boyunca tarihe pek çok müdahaleleri olmuş bulunan Türk ulusunun bu iticilik ve istikamet vericilik sıfatına yakışan bir görevi vardır.

Türk Devrimi ve Türk Kurtuluş Savaşının ortaya koyduğu önemli sonuçlardan biri de, Büyük Önder Atatürk’ün toplumların ve dünyanın akışına yön veren özelliğini ve önemini bir kez daha belirtmiş olmasıdır.

Gerçekten, Türk Devrimi ve Kurtuluş Savaşının bir öncüsü vardır. Bu Önder; ileri görüşlülüğü, mantık gücü, daima meşru bir iktidar temeli yaratmak ve ona dayanmaktan kuvvet alan otoritesi, mücadelenin stratejisini çizen, taktiğini düzenleyen, sloganlarını veren, doğmacı ve doktrinci olmayan aksiyoner kişiliğiyle bu hareketi ateşleyen ve yürüten adamdır.

O kadar ki, yüzyıllardan beri israf edilmiş, yorgun düşmüş olan bir milleti idealist bir kadro ve yoktan yarattığı bir ordu etrafında toplayarak çok yönlü bir zafere ulaştırmıştır.

Bu Önder’in başarısı yalnız askerî zaferlerden ibaret değildir. Padişahlığın kaldırılışı, halifeliğin tasfiyesi ve Cumhuriyetin ilânı ile de bitmemiştir. Çünkü, her zafer hem bir savaşın sonu, hem de yeni bir savaşın başlangıcıdır.

Bu Önder’in özelliği; devrimci bir akış içinde ilerleyip derinleşen, ulaşılmış ya da ulaşılmamış hedefleri ile bütünleşen gerçekçi dinamizmidir.

[79] Prof. Seha L. Meray, Cumhuriyet gazetesi, 16 Mayıs 1974 S. 2.

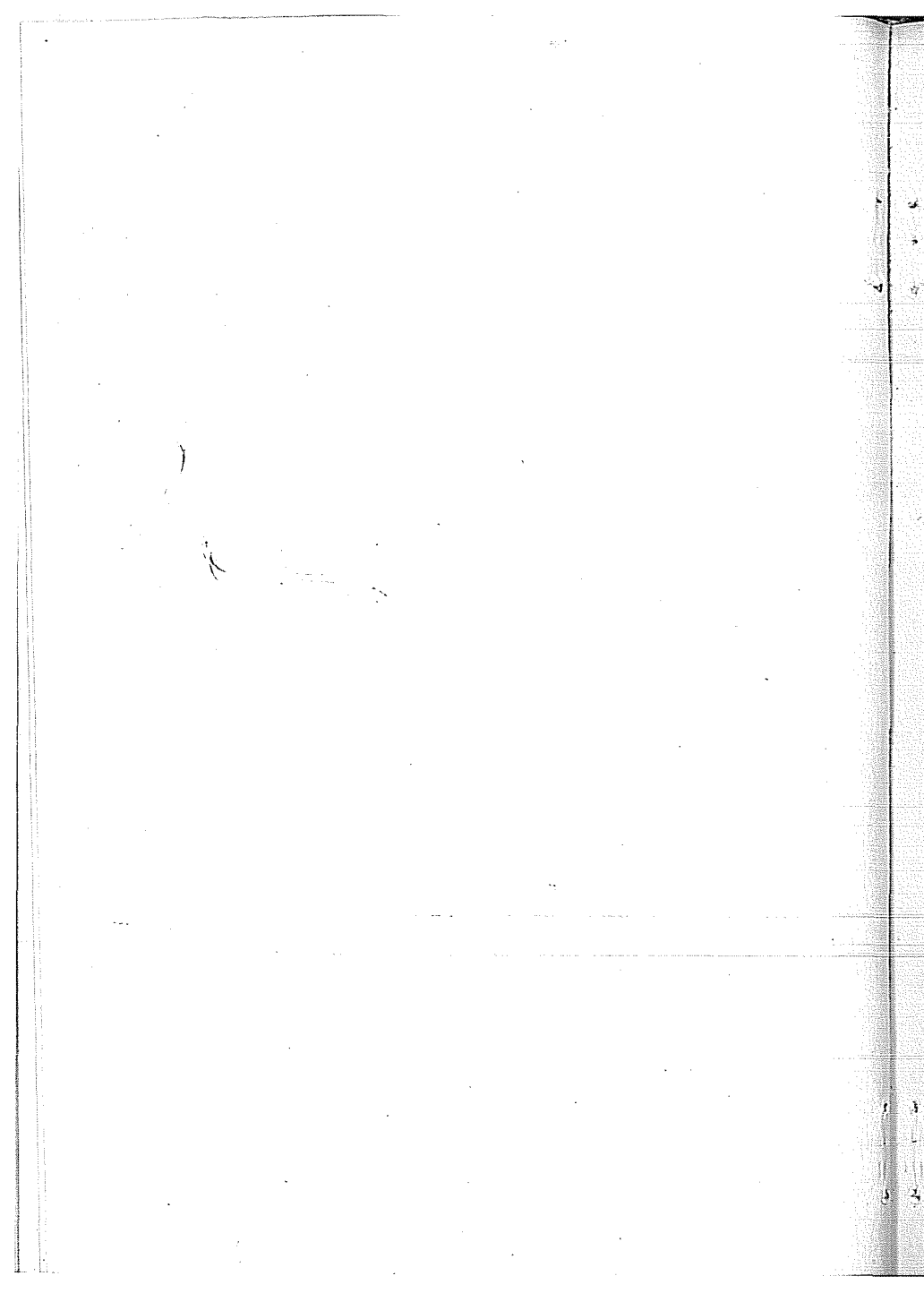
Bu gerçeği bütün dünya kabul etmiş bulunmaktadır.

Nitekim, Lloyd George, 1939 da, New Haven'de Yale Üniversitesi tarafından yayınlanan "Barış Konferansının Anıları" "Memories of the Peace Conferance" adlı eserinin ikinci cildinin 834 ncü sayfasında "Mustafa Kemal, cesur bir asi, iyi bir askerdı. İnsanlığın doğuştan bir lideri ile uğraşmak zorunda idik." demekten kendini alıkoyamamıştır.

Büyük Önder'in bu özelliği zamanla Türkiye'nin sınırlarını aşmış, Türkiye'ye benzeyen ülkelerin kurtuluşlarına ışık tutmuş, onları hedeflerine götürecek fikir ve prensiplerin oluşumuna yardım etmiştir.

O günden bugüne çağın akışına yön veren bu Büyük Dahî dünya ölçüsünde kazandığı değeri sürdürmektedir ve sonsuza dek sürdürecektir.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- ANDAY, Melih Cevdet : *Cumhuriyet Gazetesi*, 30 Ağustos 1974, S. 2.
- ARSEL, Prof. İhan : *Yeni Ortam Gazetesi*, 5 Mayıs 1974, S. 2.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal : *Söylev*, C.I ve II, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1963. (Türk Dil Kurumu Yayınları).
- ATAY, Falih Rıfkı: *Çankaya*, İstanbul, 1958.
- AVCIOĞLU, Doğan: *Milli Kurtuluş Tarihi*, C. I-II-III İstanbul Matbaası, İstanbul, 1974.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya: *İkinci Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1965.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya: *Cumhuriyet Gazetesi*, 23 Nisan 1974, S. 2.
- BAYAR, Celâl: *Ben de Yazdım*, C-V., İstanbul, 1967.
- BAYUR, Prof. Yusuf Hikmet: *Türk İnkılâp Tarihi*, C.I-II. Ankara, 1963. Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı 26.
- Birleşik Amerika Devletleri Dışişleri Bakanlığı: *Amerikan Tarihinin Ana Hatları*, İktisadi İşbirliği İdaresinin Ankaradaki Türkiye Özel Misyonu tarafından yayınlanmıştır, Ankara.
- EVANS, Prof. Laurence: *United States Policy and The Partition of Turkey*.
- HOWARD, Harry N. : *The Partition of Turkey*.
- JAESCHTE, Gottard: *İngiliz belgeleri*.
- KABAAĞAÇLI, Cevat Şakir (Halikarnas Balıkcısı): *Hey Kocayurt*, İstanbul, 1972.
- KANSU, Mashar Müfit: *Hatıralarım*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1974.
- KİNROS, Lord: *Atatürk* (Bir Milletten Yeniden Doğuşu). İstanbul, 1969.
- KORUTÜRK, Fahri: *Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Mayıs 1976 S. 1-9.

- LARCHER: *La Guerre Turque Dans La Guerre Mondiale*, Paris, 1929.
- LENCZOWSKI: *The Middle East in World Affairs*, 1962.
- MACHIAVELLI, Nicolas: *Nutuklar III*.
- MERAY, Prof. Seha L. : *Cumhuriyet Gazetesi*, 16 Mayıs 1974, S. 2.
- MORGENTHAU, Hanry: *Secrets of The Bosphors*, London.
- PICHON, Jean: *Le Portage du Proche-Orient*, Paris, 1938.
- SELÇUK, İhan: *Pantürkizm, Panislamizm*, Cumhuriyet Gazetesi, 29 Mayıs 1976.
- SELLÂKİ, Mahir: *Nicolas Machiavelli'den Seçmeler*, Ankara, 1959.
- TENGİRŞENK, Yusuf Kemal: *Vatan Hizmetinde*, Ankara.
- TOGAN, Zeki Velidi: *Hatıralar*, İstanbul, 1963.
- TOYNBEE, Arnold J: *The Western Question*.
- T.C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları: *Türk İnkılâp Tarihi*, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1973.
- T.C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları: *Türk İstiklâl Harbi, C. I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Ankara, Gnkur. Basımevi, 1962.
- T.C. Gnkur. Harp Tarihi Başkanlığı Arşivindeki belgeler.
- VELİDEDEOĞLU, Ord. Prof. Hıfzı Veldet: *Cumhuriyet Gazetesi, Devrim ve Devrimler*, 16 Kasım 1976, S. 2., *Devrim İdeolojisi*, 23 Kasım 1976, S. 2.
- WALDER, David: *Çanakkale Olayı*, İstanbul, 1971.

